

Миличав Миленковић

ЛОВ НА
ПРЕПЕЛИЦЕ

фарса у три чина, с прологом и епилогом

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ је рођен 6. марта 1939. године у Малом Црнићу. Отац Војислав и мајка Злату су били земљорадници.

Студирао је и дипломирао на Правном факултету у Београду 1962. године и на Академији за позориште, филм, радио и ТВ, одсек драматургије, 1971. године.

Објављене књиге поезија: *Тамом речи заклет*, “Браничево”, Пожаревац 1966; *Пакао*, “Браничево”, 1969; *Ране*, “Браничево” 1976; *Милена или Венера са ламјом*, “Браничево”, 1980; *Родна кућа*, “Просвета”, Београд 1994. и 1995; *Град на рамену виле*, “Смедеревска песничка јесен”, Смедерево 1997; *Небеско чудо*, “Завод за издавање уџбеника и наставна средства”, Београд 1997; *Ваздушна ојаснос*т, “Верзалпрес”, Београд 1999; *Родна кућа*, “Сезам-Медико”, Београд 2000; *Невесте на Цвећном њрџу*, “Сезам-Медико”, 2000; *Пенелопин дар*, “Сезам-Медико”, 2000; *Провала облака или Ујед зверињака*, “Верзалпрес”, Београд 2001.

Изведене су му драме и драматизације: *Анђели и на земљи умиру безболно*, *Оригинална драма*; *На рубу њамеи*ти, драматизација романа Мирослава Крлеже; *Пејријин венац*, драматизација романа Драгослава Михаиловића, *Преображај*, драматизација новеле Франца Кафке.

На Телевизији Београд емитована је ТВ драма *Узми ња ће ти се даи*ти, за који је написао сценарио заједно са Мирјаном Павловић.

Објавио је књигу текстова *Истим рукои*сом, “Просвета”, Београд 2001.

Заступљен је у двама антологијама поезије о Хиландару и прегледу савремене српске поезије који је сачинио Иван Чарота.

Добитник је “Кочићевог пера” и “Златне значке” Културно-просветне заједнице Србије, “Октобарске повеље” општине Мало Црнуће, “Октобарске награде” општине Пожаревац и “Повеље културе” са Златном плакетом Културно-просветне заједнице Пожаревац.

Ожењен је Ратомирком, има сина Горана и кћерку Сунчану, као и унучиће Миљу, Марка, Тијану и Давида.

Живи у Београду, Пожаревцу и Малом Црнићу.

Милисав МИЛЕНКОВИЋ

ЛОВ НА ПРЕПЕЛИЦЕ
фарса у три чина, с прологом и епилогом

ЛИЦА:

ПРОЛОГ
ДЕЧАК
ДЕВОЈЧИЦА

I ЧИН
СКИТНИЦА
ДОБОШАР
КМЕТ
БАТИНАШ
ПОЉАК, КМЕТОВ БРАТ
ПРОСЈАК
ПИЈАНАЦ
ДОУШНИК
ПЕКАР
ПОТКИВАЧ
МЛАДИЋ
СТАРАЦ
СЕОСКА ЛУДА
МАРВЕНИ ДОКТОР
ПАНДУР
ТРУБАЧИ, НАРОД

II ЧИН
ПОП
ЖАНДАР
ПРОСЈАК
МЛАДИЋ

БАТИНАШ
ДОБОШАР
СТАРАЦ
СКИТНИЦА
ПЕСНИК

III ЧИН
ПРЕДСЕДНИК
ГРАЂАНИН
ЛЕТОПИСАЦ
СУДИЈА
ЖИВОТИЈЕ
ГРАДСКА ЛУДА

ЕПИЛОГ
ДЕВОЈКА
ДОБОШАР
СКИТНИЦА
ЖАНДАР
КМЕТ, ОДРПАНАЦ
ПОЉАК, ОДРПАНАЦ
БАТИНАШ
НАРОД

ПРОЛОГ

Дечак и девојчица, сами

ДЕЧАК: Слаб сам и бојим се.

ДЕВОЈЧИЦА: Нису сви слаби који се боје. Знам храбре који се боје од храбријих, јаке који се боје од јачих.

ДЕЧАК: Бојим се своје слабости, свога страха се бојим.

ДЕВОЈЧИЦА: Ти се бојиш самога себе, своје сенке, одјека твога гласа.

ДЕЧАК: Мој страх је од празног: празне куће, пушке, пусте ноћи.

ДЕВОЈЧИЦА: Сећаш ли се: да ли си прво осетио слабост или страх.

ДЕЧАК: Скоро истовремено. У детињству сам се још бојао тамне окуке, шупљег дрвета на раскрсници. Бојао сам се онога што нисам знао како изгледа. Је ли то човек или неман, тајанствено биће које има необјашњиву моћ.

ДЕВОЈЧИЦА: Бојао си се његовог напада, насртаја ножем, псовком на тебе?

ДЕЧАК: Свега тога. Бојао сам се и бола и понижења. Може ме оборити на сред улице, гурнути у реку, може ме плунути смрдљивом плувачком, може ми се наругати. Показати пролазницима да сам уплашен, ружан и слаб. А све ме је то тако болно понижавало.

ДЕВОЈЧИЦА: Зар си ти био толико поносан? Сујетан или славољубив?

ДЕЧАК: Ни понос, ни сујета, ни славољубивост. То је преплашеност да он тим нападом угрожава, начиње, нагриза моју скривену личност. Ружи ми лице и душу исмева моју несналажљивост и подрива неки мој спокој, сигурност и лагодност. Избацује ме из мога уобичајенога, тихог и скривитог скривања по животу само мени знаном.

ДЕВОЈЧИЦА: Памтиш ли када је то почело?

ДЕЧАК: Знам само да је одувек трајало.

ДЕВОЈЧИЦА: Па ти си се страшљив и родио, ти си се уплашио самим својим рођењем и први плач ти је био крик страха, а не знак живота и здравља.

- ДЕЧАК: Не памтим ни први плач, ни прву сузу, али памтим тамну сенку која је прошла преко мене.
- ДЕВОЈЧИЦА: Уплашио си се од самог живота који је у тебе улазио. Јер јеси био неспособан да кроз његова искушења пролазиш. Сам или да те неко за руку поведе.
- ДЕЧАК: Уплашио сам се сисе и млека, кад је мајка хтела да ме подоји.
- ДЕВОЈЧИЦА: Јеси ли некад био син јединац?
- ДЕЧАК: Ја сам треће дете. Мој брат и моја сестра су рођени у размаку од једанаест година. Брат пре тридесет три године, а сестра пре двадесет две године.
- ДЕВОЈЧИЦА: Ниси се играо са њима?
- ДЕЧАК: Никад их нисам упознао. Давно су отишли у свет. Ја сам само чезнуо за њима, жудео да их видим. Они су ми били далеки.
- ДЕВОЈЧИЦА: Када си сазнао да су они постојали?
- ДЕЧАК: Нисам сазнао. Ја сам то осетио.
- ДЕВОЈЧИЦА: Како?
- ДЕЧАК: Осетио сам као бол. Као убод ножем у пределу срца. А потом је била празнина. Тако сам и наслутио да је брат у пустињи а сестра у манастиру, међу монахињама.
- ДЕВОЈЧИЦА: Хоћеш ли да пођемо да их тражимо?
- ДЕЧАК: У ком правцу бисмо кренули. Ја као да сам слеп и нем. Не умем да изаберем пут.
- ДЕВОЈЧИЦА: Није важан пут. Треба само да кренемо и да тражимо, а потом ће све доћи по себи. Циљ ће се сам наметнути.
- ДЕЧАК: Ја имам циљ, а и тебе бих повео ка њему. Ја хоћу да ојачам и да постанем неустрашив.
- ДЕВОЈЧИЦА: Бојим се да се то не постаје. Такав се рађа.
- ДЕЧАК: Можда сам ја такав рођен, само тога још нисам постао свестан.
- ДЕВОЈЧИЦА: Ако се недаш, а ти провери. До малопре си ми изгледао јадан. Јадан и кукаван. Откуда сада да слутиш неустрашивост?

- ДЕЧАК: Захваљујући теби. Као да сам скинуо прљаве, да кажем усране гаће, тако су нестали страх и слабост.
- ДЕВОЈЧИЦА: Таман сам мислила да ти кажем: кад ниси способан да се бориш – онда трпи.
- ДЕЧАК: Трпео сам толико да сам очврсноу. Можда мој брат и моја сестра више и дуже трпе и пате од мене.
- ДЕВОЈЧИЦА: Уздигао са се на њиховој патњи.
- ДЕЧАК: Уздигао сам се преко твоје слобости. Осетио сам како те је преплавило све оно што је из мене провалило. Постала си уплашена.
- ДЕВОЈЧИЦА: Ја сам само превише осећала. И заволела сам те.
- ДЕЧАК: Љубав је болест, поготову кад је безразложна
- ДЕВОЈЧИЦА: Свака је љубав, па и моја без разлога. Заволела сам те да бих те лечила од страха.
- ДЕЧАК: Љубав је и слабост и страх. Увлачи се у човека као зимска студен и не напушта га лако.
- ДЕВОЈЧИЦА: Љубав је лек и мелем против сваког зла.
- ДЕЧАК: Љубав је подчињавање, успостављање власти над заљубљеним .
- ДЕВОЈЧИЦА: Ти си желео власт и подчињавање?
- ДЕЧАК: Да то нисам желео не бих успео да се ослободим страха и слабости.
- ДЕВОЈЧИЦА: Докле ћеш господарити мојим осећањима.
- ДЕЧАК: Не само осећањима, господарићу твојим животом.
- ДЕВОЈЧИЦА: А ако ти ја не допустим?
- ДЕЧАК: Не ћеш имати ни снаге ни жеље да се одупреш.
- ДЕВОЈЧИЦА: Зар ти власт нада мном неће бити терет?
- ДЕЧАК: Терет је и злато, али га нико са плећа не би одбацио у прашину.
- ДЕВОЈЧИЦА: Хоћеш ли ме оставити кад пођеш на свој пут?
- ДЕЧАК: Не могу и да хоћу. Ако тебе оставим нећу имати над ким да господарим. Моја власт неће имати смисла.
- ДЕВОЈЧИЦА: Ако је љубав као власт, онда је то проклетство. И ја је се гнушам.
- ДЕЧАК: Узалуд. Тако је суђено. Мени да владам, а теби да се покораваш. Ако тако не буде пропашћемо заједно. Раздвојиће нас и уморити грозном смрћу.

I ЧИН

Сеоски зайис – велико лиснајѿо дрво свеједно лија или дуд, око кога се окуйља народ. С цролећа и леји ради цровода, а с јесени и зими ради цолийице и озоварања. Ту се збивају најважнији сеоски догађаји: избор кмејѿа и његово најуривање, игра коло око цоклада и сеоске завейине, а, бога ми, овде се неком и задњѿца цола забели, а цојѿом цод врбовим црујѿом зацрвени. Сада је око зайиса цразно. У даљини се чује луйѿа добоша. Иза зайиса је сеоска ојишѿина, а цоред ње зацвор. Иза ојишѿине је крчма.

Испред зацвора срећу се Скицница и Добошар.

СКИТНИЦА: Јеси ли га видео?

ДОБОШАР: Кога?

СКИТНИЦА: Је ли овуда прошао?

ДОБОШАР: Ко, бре? Шта питаш? Кога тражиш?

СКИТНИЦА: Јакова... Шта се дереш?

ДОБОШАР: Не познајем ниједног ко се зове Јаков? А одакле је?

СКИТНИЦА: Не знам. Кад бих знао не бих тебе питао.

ДОБОШАР: И не питај, кад не знаш шта да питаш.

СКИТНИЦА: Ма није моја мука што питам, но је већа твоја што не знаш да си питан.

ДОБОШАР: Није моје да залудним одговарам. А ти пре него што си мене питао, упитај самога себе.

СКИТНИЦА: Шта да упитам?

ДОБОШАР: Па ко ти је тај Јаков? Је ли то неки пинтер?

СКИТНИЦА: Не будали. Можда човек и није од наше сорте.

ДОБОШАР: Па откуд је онда залутао у твоју главу.

СКИТНИЦА: Јеси ли ти некад чуо за бајке?

ДОБОШАР: Је л то оно кад се мазѿш око бабе, па јој кажеш: бајко моја!

СКИТНИЦА: Опет правиш будалу, али сад од мене. Или ме потцењујеш или ме зајебаваш.

ДОБОШАР: Грешѿш, ја сам неуки добошар. Власт ме јо научила да не смем никог да зајебавам, нарочито ако га не познајем или ако је јачи од мене. А тебе нити познајем, а и не изгледаш ми да си слабији.

- СКИТНИЦА: Бајке су приче, утуди то у твоју добошарску главу. Али измишљене приче, које је неко далек саставио.
- ДОБОШАР: А чему служе те измишљене приче.
- СКИТНИЦА: Служе да забаве и успавају децу.
- ДОБОШАР: Свака лагарија може деци да заврти мозак, а то мора да су те бајке кад су и оне измишљотина.
- СКИТНИЦА: Много си прост. Ти као да ниси био дете.
- ДОБОШАР: То је било толико давно да сам већ и заборавио.
- СКИТНИЦА: Нико ти није причао бајке.
- ДОБОШАР: Моја баба Кадивка ми је причала приче о вампирима, али то је било истина. Њу су давили вампири.
- СКИТНИЦА: Е, сад лажеш и измишљаш. Вампири и вукодлаци не постоје.
- ДОБОШАР: Ко зна из ког белог света си ти дошао. Можда тамо где си ти рођен и нема вампира. Код нас су вампири домаће животиње. Негујемо их као козе, али их не муземо.
- СКИТНИЦА: А за Јакова ниси чуо?
- ДОБОШАР: Јебо те тај Јаков! Шта си ме са њим заокупио?
- СКИТНИЦА: Не знам само је л он из Немачке или из Данске.
- ДОБОШАР: Не залуђуј ме више!
- КМЕТ: (Нагло се појави на општинским вратима)
Шта ти ту зајајаваш? Подне ће, а ти од јутрос на празно блејиш. Знаш ли ти зашто те народ плаћа?
- ДОБОШАР: (*Прене се, стиане мирно*)
Знам, знам. Ево одмах ћу.
- КМЕТ: (*Скићници*)
Ко си ти? Кога тражиш?
- СКИТНИЦА: Јакова, Јакова тражим. Је ли био овде, је л долазио код вас.
- КМЕТ: Мене си нашао, да ми спушташ и подилазиш. Који Јаков?
- СКИТНИЦА: Само не знам да л је Немац или Данац.
- КМЕТ: Море, марш бре! Губи се да те не видим.
- СКИТНИЦА: Ви сте власт и морате ми одговорити да л је отуда прошао Јаков.

- КМЕТ: Сачекај, одговорићу ти као и свака власт.
(Добошару)
А ти ради!
- ДОБОШАР: (Почне да удара маљцима ђо добошу. Окуљљају се сељаци. Скићница сћоји ђо сћрани)
На знање народу! Народу у на знање! Слушај и памти: да се престане са пуштањем стоке по туђем, а нарочито по воћњацима и детелиништима, јер се велика штета воћкама и детелини наноси. Не сме се стока пуштати ни по орању, ни по кукурузиштима. Народ није још све усеве обрао. Него народе, слушај, своју стоку само у своје имање пуштај, само сваки у своје. Пољаци ће од данас глобу велику да вам наплаћују и кроз берикет и кроз батине. Слушај народе!
(Поново удари маљцима ђо добошу)
И друго, народе, јер се гамад силна по селу намножила, а и смрад се шири. Ђубрина одмах да се у поља изнесе и то јутром рано и с вечери. Муве зунзаре и обади стоку нападају, а у ђубриштима се легу, те их треба затирати. Сад ће и голубачка мушица да долети, па да ми истребимо ове наше проклетије. Народе, кој ово не послуша нек се добром не нада. Биће глобе и батина!
- Сељаци врће главом, ђсују себи у брк и ђљуцкају у сћрану. Добошар ђоново удара маљцима ђо добошу и ђочиње да ђонавља зайовесћ.*
- КМЕТ: Доста, овде су сви чули. Сад обиђи горњу и доњу малу, циганску и влашку. Немој случајно да забушиш.
- СКИТНИЦА: (Пришао је Кмету)
Видим власт је озбиљна. Народ слуша.
- КМЕТ: Народ је стока, шта ти знаш. И не мешај се!
- СКИТНИЦА: Мислим да грешис.
- КМЕТ: Ја сам грешан пред богом, а теби и народу дугујем само камцију!
- СКИТНИЦА: Видим да пренагљујеш.
- КМЕТ: Видо, не видо ово ти је Србија. Долази!
- Омален и ђемељан сељак се клаићећи ђојави из оићићинској зайвора.*

- БАТИНАШ: *(У руци му бич)*
Ту сам, газда.
- КМЕТ: У апс, сместа у апс!
- СКИТНИЦА: Ни мртав. С места се не померам.
- КМЕТ: Не мораш. Двајспет по голом дупету!
Уз њројшесџе и јауке Скијњнице, Батинаш обори њреко сџецијалноџ балвана Скијњницу, набаџи му вренџију, свуче њанџшалоне и врбовим њрујшом му одброји досуђену казну.
- СКИТНИЦА: *(Док усџаје)*
Наплатиће ти то Јаков!
- БАТИНАШ: Нек си ти жив и здрав, Газда, да знаш да је од магарца издржљивији.
- КМЕТ: Рука ти је ослабила! Није више онако резак твој ударац.
- СКИТНИЦА: Вала, само бих тебе волео да видим овако повијеног, па макар Јакова никад и не нашао.
- КМЕТ: Много пасеш, а бравче ниси. Пут под ноге и да те више моје очи не виде!
- ДОБОШАР: Заповест, газда, ниси издао.
- КМЕТ: Обзнањуј!
- ДОБОШАР: *(Удара маљницама њо добошу, док се скијњница окреће, а онда наџло њојрчи)*
Народе чуј! Чуј народе! Двајс пет по голом дупету је Батинаш ударио једном пробисвету који је залуђивао народ неким измишљеним причама. Чувајте се овог опасног створа, а још више његових бајки. Наша власт га је протерала из нашег атара. Ако се по ноћи нађе негде затечен, опет ће бити каштигован, овај пут са педесет батина по голом дупету опет. Сваки ко га опази дужан је власт да извести. Чуј и слушај народе.
- БАТИНАШ: А мени ништа газда?
- КМЕТ: *(Добошару)*
Трчи у крчму и кажи три ракије и кило меса овнујског за њега.
- БАТИНАШ: Посветила ти се да бог да! Љубим ти сваку реч, газда.
- КМЕТ: Море марш обојица. Исти сте лажови.

- БАТИНАШ: Ја бијем кога кажеш.
- ДОБОШАР: Ја излармам оно што ти мислиш.
- КМЕТ: Одморите ме, да вас једно време не гледам.
Оду у крчму. Кад они уђу, за њима се зајворе вратиа, јекну ѿрубце и ѿрубачи.
- ПОЉАК: *(То је сеоски чувар ѿља, који дојрчи)*
Веселиш се кмете, а мени гаће са дупета одраше.
- КМЕТ: Ко? Нек му се рука позлатила кад је и тебе докачио.
- ПОЉАК: Лопови, кмете, лопови из јужног села.
- КМЕТ: Да су лопови, јесу, ал од тебе већи нису.
- ПОЉАК: Мало им што су побрали кукуруз, него и стоку отераше.
- КМЕТ: Чију стоку?
- ПОЉАК: Па моју, није ваљда туђу.
- КМЕТ: Откуд твоја стока у кукурузу.
- ПОЉАК: Утекла са паше и уставила се у њиви.
- КМЕТ: Твојој или мојој.
- ПОЉАК: Коров велики па не видех међу.
- КМЕТ: Ти ту међу не видиш ни лети ни зими. Једини не поштујеш моју заповест да сваки своју стоку у своме чува.
- ПОЉАК: Де шта си толико запео, кмете. Ако си власт народу, ја сам теби, као и ти мени, брат.
- КМЕТ: Мани ти братство кад је имање у питању. Зна се шта је моје, а шта твоје. Ако смо ми браћа, кесе нам нису сестре.
- ПОЉАК: Не тражим ја да се имања ороде. Тражим да ми некад кроз прсте прогледаш. Власт си, а и ништа те не боли, нити кошта.
- КМЕТ: Шта ти све нисам опростио. Зими пола шуме посечеш, а лети трећину поља у свој кош и амбар преселиш. Народ ме проклиње, а ја стално оне са југа псујем. Псовке, моје псовке су и богу дојадиле.
- ПОЉАК: Ако је бог нека и он мало трпи. Не морам само ја. А друго, онако стар, бог је, макар, на једно уво оглувео да би све чуо.

- КМЕТ: Не бојиш се власти, не бојиш се бога.
- ПОЉАК: Власт ми је брат, а бог ми није ништа.
- КМЕТ: Што на бога хулиш, не браним ти! Али мене и власт много, манишеш!
- ПОЉАК: Пази да ти од мог манисања не огади. А ако си је баш сит ти је дај мени.
- КМЕТ: Неће те народ. Мене бирају.
- ПОЉАК: Неће ни тебе, ал кад ја прођем селом и малама. ноћ пред изборе, ујутру сви тебе за кмета извичу.
- КМЕТ: Није тешко на добро грло се кладити.
- ПОЉАК: Ајд да пробамо обрнуто. Ти ноћу кроз село са батином, а ја јутром пред записом да сачекујем народ и питам ко је против мене.
- ПРОСЈАК: *(Најпре је њрисушкивао “брајски” разговар, а онда њрисууио)*
Ала сте се упалили. Ти па ја! Ја па ти!
- КМЕТ: Писано је како је писано; власт је од бога.
- ПОЉАК: А народ ко народ, ту је само да му се подвали.
- ПРОСЈАК: Видим, све видим.
- КМЕТ: Шта видиш.
- ПРОСЈАК: Власт си са муком освојио и без муке нећеш да је испустиш. Тешко си до ње дошао, а тешко ћеш је, бога ми, и испуштати из руку. Ба братом се мрзиш и због власти и због имања, што на исто изађе. Он ти ради о глави онолико колико и ти њему. Пород имаш и нек ти је жив и здрав. На тебе се изметнуо: аласан је на власт и туђе. Чувај се да ти они не дођу главе. Народ је глуп, а бог далеко, па се њих не бој. Чувај се великог невремена с јесени кад проври вино и селјаци испеку ракију од дибре и комине. Неће ти наудити ни клетва ни уроци, ал они гори од тебе мож и да оће. То ти је судбина, чувао се не чувао она ће те снаћи. Ако те не убију, пропаћеш сам, као она ствар кроз поцепане гаће. Алалом ти било. Платио не платио, ја сам на добитку.
- КМЕТ: Који добитак?
- ПРОСЈАК: Твоја штета је мој добитак.
- ПОЉАК: Ко си ти?

- ПРОСЈАК: Ја сам онај кога не очекујете, кога нисте звали, нити му се радујете.
- ПОЉАК: Мора да си од ђаволске сорте.
- ПРОСЈАК: Порекло ми је ђаволско, али ми је судбина боља од твоје и твога брата.
- КМЕТ: Је л ти то нас плашиш или тешиш.
- ПРОСЈАК: Слаб сам ја да вас заплашим, а немоћан да утешим.
- КМЕТ: Па кажи се онда ко си?
- ПРОСЈАК: Ја сам подједнако нечији потомак, као што ћу бити и нечији предак. Потомак сам оних које не знате, а предак оних које нећете ни знати. Моји потомци ће бити они Тарабићи, што ће пророци највећи у Србији постати и који ће народ српски највише залудети. Дакле, Пророк сам!
- КМЕТ: А имаш ли имена?
- ПРОСЈАК: Зар си глув? Зар ти не рекох: Пророк! Пророк сам! То ти је цело име моје, а ту ми је и нарав и занимање.
- КМЕТ: Да ти није име Јаков?
- ПРОСЈАК: Ја кујем оно што теби није познато, што ти не видиш. Ја гледам у твоју будућност.
- КМЕТ: Знао сам једног теби сличног. Ено га и сад се заноси у влашкој мали. И ти му дођеш слична заносиљка.
- ПРОСЈАК: Лако је теби, нек ти је богом просто, кад ништа не знаш.
- КМЕТ: Је л си ти јео печурке од јутрос?
- ПРОСЈАК: Које печурке?
- КМЕТ: Оне лударе. Чим их окусиш, не прође ни фртаљ сата, а ти почнеш да булазниш, да знаш нешто што никад ниси знао и да ти се привиђају разне але и немани.
- ПРОСЈАК: А ти си пробао те печурке? Рече ли лударе?
- КМЕТ: Ја, не дај боже, нисам, ал онај из влашке, а можда и из горње мале, јесте и тако бенавио као ти малочас.
- ПРОСЈАК: Море мани печурке. Нисам ја од њих видовит. Ја сам такав од рођења. А моји потомци ће бити још способнији од мене.

- КМЕТ: За великог мудраца се ти издајеш! Кад си толико паметан што си у тим прњама. Како те неко не дарива неком новом дрејом, него идеш тако дроњав.
- ПРОСЈАК: Народ нам је глуп и неповерљив. Ти си као власт паметнији. Бар би тако требало да буде.
- КМЕТ: Памет ни мени ни народу нико није измерио. Вла- дамо се онако како морамо и како бог заповеда.
- ПРОСЈАК: Како бога нађе? Умеш ли ти да га чујеш? Зар би он баш тебе одабрао да те поучава?
- КМЕТ: Па, ето и ти си се на мене намерачио, да ме учиш. А што не би, бог.
- ПРОСЈАК: Мислиш, што сам ја гори од њега.
- КМЕТ: Не мислим ја ништа.
- ПРОСЈАК: Узми мене, макар под надницу да мислим и за тебе и уместо тебе. Одменио бих те на многим опасним местима. Узми ме за свог саветника.
- КМЕТ: Слуга без ајлука сам и ја. Откуд ја тебе да плаћам?
- ПРОСЈАК: А народ?
- КМЕТ: Који црни народ? Они тек ни да чују не би. Веће су гоље од мене.
- ПРОСЈАК: Причаш, а не осећаш колико лажеш. Све бих ти поверовао да не чух вашу братску свађу
- ПОЉАК: *(Који је издаље љраишо разговор)*
Прислушкивао си, шпијунчино једна. Кмете, где ти је добошар?
- КМЕТ: На послу, заповести чита по селу.
- ПОЉАК: Нову заповест ти њему издај. Зар овај да не буде кажњен.
- КМЕТ: Не дирај га. Гори је од нас двојице.
(Просјаку)
Крени на коју год хоћеш страну. Само што даље од нас. Брат, овај мој брат те је ружно на зуб узео. Бојим се да не пренагли.
- ПРОСЈАК: *(Одлазећи)*
Идем. Да бог да вајду од бога видели, као ја од вас.
- ПОЉАК: Још и кунеш, сунце ти...

- КМЕТ: Нек иде с милим богом. Могао је и горе да нам прорекне.
- ПОЉАК: Прореко не прореко, што је писано то ће и бити.
- ДОБОШАР: *(Долази као ѿребијен, вукући се. И добош му је ѿроваљен)*
Зло, газда! Сељаци подивљали, тедоше да ме задаве.
- КМЕТ: Ти си их подбадао?
- ДОБОШАР: Не дај, боже! Али чим почех заповест да читам они распалише. Што моткама, што сибовим прућем. Не дадоше ми ни да довршим.
- ПОЉАК: А је л почели да износе ђубрину.
- ДОБОШАР: Море каква ђубрина. Неће ни да чују.
- КМЕТ: Псују ли?
- ДОБОШАР: Псују до бога. Вас двојицу најчешће и фамилију вам. Неки и прете.
- ПОЉАК: То је неко њих подбунио. Где су поп и учитељ?
- КМЕТ: Полако, мани попа и учитеља. На њих не смемо да ударимо.
- ПОЉАК: Виде ли неког јужњака међу њима или му бар на неки траг наиђе.
- ДОБОШАР: Све наши сељаци. Само сам приметио да се нешто домунђавају кад почеше власт да нападају.
- КМЕТ: Они нешто теже смерају. Морам им ући у траг. Проњушкај около.
- Крајко се зачују ѿрубачи из крчме. Ошворе се враћа и ударцем у задњи део ѿела бива избачен ѿијанац. Враћа се са ѿреском зашворе. Чује се Глас.*
- ГЛАС: *(Off)*
Ниси ни писар ни кмет, па да пијеш цабе.
- ПИЈАНАЦ: *(Теѿурајући се)*
Ако нисам не значи да нећу бити. А били су и бољи и гори.
- ПОЉАК: Да су били јесу, али сада нису.
- ПИЈАНАЦ: Немам кантар да измерим, ал колико се разумем и видим бољи нису.
- КМЕТ: Соколе, опет си се соколио!

- ПИЈАНАЦ: А што не бих. На пиће и жене смем и могу.
- КМЕТ: А на кога не смеш?
- ПИЈАНАЦ: Тога нема. Смем и на тебе да се соколим, смем и да те опсујем!
- КМЕТ: Што да ме псујеш?
- ПИЈАНАЦ: Буде ми лакше кад те опсујем. Седиш ми над главом. Надгледаш ме. Ни чашу ракије не могу да попијем, а да од тебе не стрепим.
- КМЕТ: А ти не мисли на мене.
- ПИЈАНАЦ: Мислиш ти о мени. Гањаш ме. Стално сам ти сумњив... Ма мрзим те, мајку ти јебем и све што имаш.
- КМЕТ: Скрати језик, да ти га не одсечем.
- ПИЈАНАЦ: Е нећеш.
(Залећи се и удари Кметџа)

Бајинаши дојрчи из зајвора.

- ПОЉАК: (Бајинаши)
Овога у апс, док се не истрезни.
- КМЕТ: (Оћресајући се)
А после, знаш већ. По голом дупету, сибовим прутом.

Бајинаши одводи Пијанца у зајвор, који се оћире и нећрекидно љсује.

- ПОЉАК: Све ми се чини да се овај није случајно напио и да није почео тек тако да псује. Мора да има ту нешто.
- КМЕТ: Ма да овај добошар није онако туњав још би и могао нешто да сазна.
- ПОЉАК: Идем да потражим оног нашег поверљивог. Знаш што смо га потплатили још прошле јесени.

Кмет и Пољак оду на различитје сћране.

- ДОБОШАР: (Долазећи, брише зној са лица)
С ногу спадох. Све се заветило да ћути. Не ваља то, не слути на добро. Кад год је тако велико ћутање то и после на велику ларму излазило. Тако било за прошле и претпрошле изборе. С вечери тишина, ни петао да кукурикне, само се понеки пас лавезом огласи. Кад се оно око поноћи село проломи од псећих завијања, знао сам да на добро не слути. Но,

то некако прогурасмо и кмета добијасмо не слутећи шта нам они што ћуте мисле. Све се бојим да све има свој крај, па и ова моја језа што ме обузима.

(Изненада сјази Доушника, ѿо је онај ѿоверљиви човек који кружи селом и ослушкује)

У лов, а? Да ниси подранио, још се није смрачило. Крчма празна, а трубачи се ућутали.

ДОУШНИК: Свој посао радим. Горак леб зарађујем, ал ипак леб је леб. Дај шта имаш за давање. Ја теби пиће, ти мени фућуму, абер, што ти мило.

ДОБОШАР: Добро си се извештио. Волиш тазе вести, свеже гласине и фришка поговарања... А одакле ти оно беше?

ДОУШНИК: Ја сам оданде одакле ме ти не очекујеш, јављам ти оно што ти волиш да чујеш, а газдама шапнем што њима штету може да нанесе.

ДОБОШАР: Ма, где си рођен?

ДОУШНИК: А зар ти знаш или памтиш где си рођен. Тако и ја. Чуо сам само одакле сам изашао, а по томе смо колико ја уумем да бројим и ти и ја исти. Из исте смо пећине, бар по томе како је зову, изашли.

ДОБОШАР: Газде ме шаљу да те нађем, а и они те траже. Говори шта знаш!

ДОУШНИК: Знам ја много. Више од онога што смем теби да кажем.

ДОБОШАР: Какво је стање међу народом. Је л мржња спрам власти велика. Има ли добрих вести.

ДОУШНИК: Нема и као да их неће скоро бити. Нешто се потајно у народ увукло па га гура стално у неке вртлоге.

ДОБОШАР: Је су ли то шпијуни, гласници, потказивачи?

ДОУШНИК: Има их од сваке сорте. Само не могу да их пребројим и сортирам.

Наилазе Кмет и Пољак. И они су уморни од бајцрђања ѿо сокацима за Доушником.

КМЕТ: Је л то заверу против мене спремате?

ДОУШНИК: Господару, да си жив и здрав. Душманима се ми светимо и на освету заричемо.

ПОЉАК: Зар има коме да се светимо? Је су ли то већ заслужили.

- ДОУШНИК: Неки јесу, а неки ће већ задужити своју душу пред богом и нама.
- КМЕТ: Биће ред да им се одужимо.
- ДОБОШАР: Биће, биће газда.
- ДОУШНИК: Тамо, пред општином је скровитије и теже ће нас чути.
- Кмећ, Пољак, Добошар и Доушник иду према општинским вратицама. Испред на ниским сивеницама се зауставе и поседају.*
- КМЕТ: Паметан си, као сваки поверљиви жбир. О пословица власти и народа само пред државним вратима.
- ДОУШНИК: *(Зазвижди у њрсе имицирајући неку њицу. Појави се Пекар)*
Дођи, птицо, ближе. Нагни се к нама. Овде уши расту и на дрвету. А и гране се повијају да боље чују... Певај, али у пола гласа!
- ПЕКАР: Поштен сам човек, господару. Хлеб печем од пшеничног брашна. Мекиње и пројино брашно не додајем. Вода ми здрава, а квасац увек газе замешен. Кантар баждарен. Не крадем, не лажем.
- ДОУШНИК: Нисам те ради твог поштења овде звао.
- ПЕКАР: Пекар мора да је поштен и да се чисто држи. Грех је хлеб загадити.
- КМЕТ: Шта ће нам овај. Шта нас замајаваш?
- ДОУШНИК: Стрпљења, добри господару, још само мало стрпљења. Мој посао је такав. Пипав и заобилазан.
(Пекару)
Имаш ли довољно брашна у магази?
- ПЕКАР: Имао сам. Сад је почело да ми понестаје и то великом брзином.
- ПОЉАК: Краду?
- ПЕКАР: Купују!
- КМЕТ: Ко купује?
- ПЕКАР: Сељаци купују хлеб у џаковима.
- ПОЉАК: Да нису почели свиње да тове хлебом.
- ДОУШНИК: Тове, али не свиње. Хране госте који су им ових дана пристигли.
- КМЕТ: Који гости?

- ПЕКАР: Ја не знам.
- ДОУШНИК: *(Залеји шамар Пекару)*
Не лажи. Свој леб не загађуј. Ко су гости?
- ПЕКАР: Пријатељ ми рече да су из јужних села.
- ПОЉАК: Из јужних села?
- КМЕТ: Шта ће они ту? Шта раде?
- ДОУШНИК: Подбуњују народ против тебе, господару.
- КМЕТ: Нечувено, па шта сам им ја скривио?
- ДОУШНИК: Власт је увек и за све крива.
- ПОЉАК: Кад не уме да пребаци кривицу на друге.
- КМЕТ: Нек буду криви ти са југа.
- ДОУШНИК: Сељаци не верују. Јужњаци су их подговорили да им је поток и река затровани водом из каца где су штављене коже за вас двојицу. Рекли су има да сте ви крадом довукли лешине и домамили ројеве мува и обада да им упропастите стоку.
- КМЕТ: Све голе лажи! А ви на све то ћутите и од мене кријете. О глави ми радите. А колико је тих јужњака дошло?
- ДОУШНИК: *(Зазвижди ѿоново, али сада као друџа врсѿиа ѿѿице. Доѿрчи Поѿкивач)*
Не одазиваш се, мало си тврд на уши?
- ПОТКИВАЧ: А ко не би оглувео у ковачници. Мени чук и наковањ звоне у ушима као жице гитаре.
- КМЕТ: Ти си ковач?
- ПОТКИВАЧ: Пре свега поткивач. Поткивам говеда: краве и волове, ређе бикове. Поткивам коње: омице, кобиле, пастуве. Поткивам све што сељацима треба од стоке, за вучу, орање, теглење.
- ПОЉАК: Много си говорљив. Распрдео си се као да си пасуљ јео три дана.
- ПОТКИВАЧ: Уста нисам отворио три дана и две ноћи. Ока нисам склопио.
- КМЕТ: Бар си уживао? Веселио си се?
- ПОТКИВАЧ: Е, да је то, жив ми ти био. Радио сам, поткивао и то само коње.

- КМЕТ: Чије коње. Наши сељаци претежно говедима се служе.
- ПОТКИВАЧ: Коњи, неки питоми, неки аруми. Ево ми жуљеви по рукама.
- КМЕТ: Откуд толики коњи?
- ПОТКИВАЧ: *(Погледа у Доушника, њијајући га)*
Оних...
- ДОУШНИК: *(Климне главом, одобравајући)*
Слободно изусти.
- ПОТКИВАЧ: Оних јужњака. На њима су ноћом дојахали пре три дана.
- КМЕТ: Колико коња си потковао?
- ПОТКИВАЧ: Биће која стотина.
- Нагло почиње да се смркава. Пале се лампе у крчми чији прозори засвећиле. Зачују се џрубачи. Почиње да се окуља народ, али само ђред крчмом. Пред ошћином и ђред зајвором је ђразно. Бајинаш из зајвора изводи ђрезноџ Пијанца.*
- БАТИНАШ: *(Пијанцу)*
Марш кући!
- ПИЈАНАЦ: Лако је теби да ми то кажеш.
- БАТИНАШ: А шта је теби тешко?
- ПИЈАНАЦ: Само то што немам кућу? Ноћима под ђупријом лети, а зими најбоље дане проводим у овој твојој бувари.
- Наилазе Младић и Сџарац.*
- МЛАДИЋ: *(Бајинацу)*
Пуштај човека!
- БАТИНАШ: То је пијанац. Истина, ја сам га отрезнио.
- СТАРАЦ: Свеједно. Он је човек и кад је пијан. А ти ниси човек кад бијеш.
- БАТИНАШ: Мени заповедају, ја само извршавам. И бог заповеда да се роди и мре, па му нико не замера. Ни њему, ни онима што извршавају.
- СТАРАЦ: Зар су твоји господари равни богу.
- БАТИНАШ: За село, бога ми, јесу. И више од бога. Над њима веће власти нема.
- МЛАДИЋ: Ми тражимо те што над њима нема власти.

- БАТИНАШ: Шта ће вам?
- МЛАДИЋ: Да им заповедамо?
- БАТИНАШ: Ви њима да заповедате? Тешко ће то моћи.
- СТАРАЦ: Ми ћемо да их поучимо, ако треба, како треба да слушају.
- МЛАДИЋ: Слушаће ветрове и громове, кад им ми будемо наређивали. Клонуће и кретаће се ходом пужа и корњаче, кад их будемо у бекство нагнали. Ми више немамо времена за чекање. Наше је: хоћемо, хоћемо, хоћемо! Одмах! Одмах! Одмах!

Младићеве речи ѓрихвајџа окуљџени народ који ѓочиње да скандира: Хоћем! Хоћемо! Хоћемо! Одмах! Одмах! Одмах! Чују се ѓрубe и ѓрубачи.

Однекуд се ѓојављује Кметџ.

- КМЕТ: (Народу)
Станите! Видим вам лица. Знам вам фамилије, рођаке, браћу и сестре, очеве и мајке. И вас све знам, као што и ви мене знате. И све вас разумем. Знам шта хоћете и ја то хоћу са вама. Али не знам и не разумем тај бес и мржњу на вашим лицима. Откуда она бану међу нас.
- МЛАДИЋ: Ми те не мрзимо.
- СТАРАЦ: Ми те само не волимо.
- МЛАДИЋ: Мрзимо власт коју ти надносиш преко нас.

Све речи Младића и Сџараца народ ѓројрајџи овацијама и одобравањем.

- КМЕТ: Али ја сам ваш комшија, некима брат, а свима пријатељ.
- СТАРАЦ: Ако си пријатељ не буди више кмет.
- МЛАДИЋ: Нећемо те за кмета.

НЕЋЕМО! НЕЋЕМО! НЕЋЕМО! Заори се сложан ѓројшестџ целоџ окуљџеноџ народа. Већ је џала ноћ. Чују се ѓрубачи. Из даљине се чује коњски ѓојоџ, узвици и ѓишџџаљке. Виде се џаљџене бакље. Све ѓо надире ка ценџиру села џде су ојишџина, зајџвор, крчма. Ускоро народ и они који долазише ојколише зајис.

- ПОЉАК: (Присџиџао је са Добошарем, Пекаром, Појкививачем и Бајџинашем)
Кмете, Кмете, издај заповест за разлаз народа. Добошару, спреми се!

КМЕТ: Заповест, зар сад заповест.
 ПОЉАК: Издај! Не оклевај, да не буде касно.
 КМЕТ: Добошару, знаш!
 ДОБОШАР: *(Залуја маљицама по добошу. Народ се уишиша)*
 На знање народу! Народу на знање! Узмите се у памет, браћо и одмах се разиђите. Зликовци су вас подбунили, а ви сте их неговали под вашим губерима и поњавама. Жене су вам напастовали, а ви сте бленули у њих као у свеце који вам отварају очи. Стукни се народе и не буди стока. Јер долетеће обади, па тешко вама. Народе, разиђи се. Кмет заповеда, а бог ће вас проклињати. Ово вам је на знање!

Уишишани народ поче да жаџори, а пошом све ѓласније да виче и проиесивује.

МЛАДИЋ: Доста лажи, претњи и подвала.
 СТАРАЦ: Народе не слушајте њега. Слушајте себе и глас који вас води.
 МЛАДИЋ: Циљ је један. Њега нећемо!
 НАРОД: *(Сложно прихваши)*
 Нећемо! Нећемо! Нећемо!
 СТАРАЦ: Лако је да нећете. Али ви не знате шта хоћете.
(Тајац)
 Пођите на све четири стране света и свуда ћете исто чути. Сви нешто неће. Вечерас само нећемо. Сутра, рано зором ми морамо да хоћемо.
 НАРОД: *(Јединсивоно)*
 Шта? Шта? Шта?
 СТАРАЦ: *(Као занеи, загледан у даљину)*
 Ујутру ћемо знати.

Сишишан је коњски пошом. Коњаници сјахаше са коња и уз ѓро-мођласну вику, звиждуке и ѓаламу уирчавају на сеоски ирџ. Измешаше се са народом. Дохвашише добош и Добошара и све око њега. Туку их и узвикују победоносно.

КМЕТ: *(Оирѓне се од њих, исирчи исиред)*
 Браћо, станите... Покориће нас јужњаци!

Њеџов ѓлас замре. Руља ѓа одвуче. Ускоро, као после леиње олује иросиор око заииса је иразан. Однекуд, иарајући ишишину својим ируйкањем долази Сеоска луда. Он скуиља ѓрање поломљене и оишале са дрвеиа-заииса.

СЕОСКА

ЛУДА: Ми ћемо да пропаднемо... Ми ћемо да пропаднемо...
Ако бог да, а људи не спрече... Ми ћемо да пропаднемо.

У ѿишини и сред ѿусѿиоши сеоскоѿ ѿрѿа Сеоска луда заиѿра неку своју иѿру, налик на ѿбедоносни ѿход војске.

Однекуд се ѿјављују Марвени докѿор и Добошар. Занеѿи су собом и међусобним разѿвором.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Зашто си се уђутао? Све около тебе кључа, а ти ћутиш.

ДОБОШАР: Морам, морам да ћутим. Немам шта да говорим. Нико ми није наредио да нешто разгласим.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Ти си као навијена лутка: певаш само кад те причепе.

ДОБОШАР: Такво ми је занимање.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Па разгласи било шта што ти падне на памет.

ДОБОШАР: Мени ништа не пада на памет. А газде ћуте ли ћуте или су некуд отишли.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Не желе да се офирају. Крију своје мисли као змија ноге. Можда су се уплашили.

ДОБОШАР: Ма ничега се они не плаше, само да су им власт и кесе на сигурном.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Зар су сада на сигурном?

ДОБОШАР: Избегли су казну. Сад се башкаре у неким ћумезима, само њима знаним. Мисле да су безбедни, јер се крију од народног беса.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Народни бес је као пламен, пожар, велика вода. Кад тад ће их стићи.

ДОБОШАР: Они не верују, а ја сумњам. Знам шта су све досад претурили преко главе. Увек су остајали на ногама и са палицом у рукама.

- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Претерујеш, а и заплашен си од својих газда. Не смеш ни да бекнеш против њих.
- ДОБОШАР: Ни ти не био бољи да си на мом месту.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Чиме ли су те то поткупили или застрашили?
- ДОБОШАР: Нисам ни поткупљен ни заплашен. Ја сам дисциплинован. Спроводим оно што ми се нареди.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: А. могу ли ја да ти заповедам?
- ДОБОШАР: Сумњам. Ниси ти ни рођен ни научен за то да заповедаш. Нисам сигуран ни да то баш жарко желиш.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Желео не желео мени дужност налаже да народ на нешто упозорим.
- ДОБОШАР: Молим, изволи. То мене неће угрозити. Оглашавај и ти нечије заповести.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Ти се олако предајеш. Не цениш довољно свој позив.
- ДОБОШАР: Свеједно ми је. Ни из џепа, ни у џеп.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Ме припадамо истом сталежу. У мом еснафу мој занат је врло цењен и поштован.
- ДОБОШАР: Толико дуго смо заједно, а нисмо се ни упознали.
Ућрчи Доушник. Задихан је.
- ДОУШНИК: Не питајте ме одакле долазим, шта сам чуо и видео, чиме сам се запрепастио.
- ДОБОШАР: Ништа те нисмо ни питали, сам лајеш.
- ДОУШНИК: Питали не питали, али несрећа је велика.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Шта је? Пожар, поплава или нешто још опасније.
- ДОУШНИК: Људи...
- ДОБОШАР: Шта људи?
- ДОУШНИК: Људи се чешу...
- ДОБОШАР: Где их не сврби?

ДОУШНИК: Јок, чешу се по целом телу, а мушкарци између ногу, око мудију.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Откада је почео тај свраб? У колико кућа?

ДОУШНИК: Изгледа одавно, а чешу се по свим селима куда сам прошао.

ДОБОШАР: А јужњаци? Чешу ли се и они?

ДОУШНИК: Нисам приметио.

ДОБОШАР: Ту заразу су они донели.

ДОУШНИК: Ко је донео, донео, нек је проклет.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Јеси ли загледао оне које се чешу?

ДОУШНИК: Како мислиш? Да им вирим у гаће?

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Не мислим ништа, само те питам откуд знаш да их сврби и и где их сврби.

ДОУШНИК: Нисам их ни питао, ни загледао у муда. Видео сам само како се грче, врте дупетом и гурају руке између ногу. А и руке сам им видео. Све плик до плика између прстију.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Ја лечим стоку, зато ме зову марвени.

ДОБОШАР: Шта се сад представљаш. Ко те пита за посао. Народ се поболео.

МАРВЕНИ

ДОКТОР: Знам да лечим и људе. А ову бољку нарочито.

ДОБОШАР: Само немој басмама и травом.

Сеоска луда који се раније ушуњао на сцену им ѓрилази.

СЕОСКА

ЛУДА: Џабе је то све. Џабе причате и народ лажете. Народу спаса нема. А сам је крив. Много се изопачио. Него пут под ноге, па у гору.

ДОУШНИК: Је л и тебе сврби?

СЕОСКА

ЛУДА: Мене душа боли за мене, а за народ ме боли то што њих сврби. Народ боље није ни заслужио.

ДОУШНИК: Вучеш ти неко проклетство. Зато си и сам проклет.

- СЕОСКА
ЛУДА: Ја знам истину, а не причам оне бајке, како рече онај што тражи Јакова.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: *(Добошару)*
Где ти је добош?
- ДОБОШАР: Разбили га јужњаци.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Сналази се како знаш. Народу морамо да дамо на знање да се опака болест шири.
- СЕОСКА
ЛУДА: Нек се мажу плавим каменом, нек се купају у реци ноћу кад је млад месец.
- ДОУШНИК: То ће, до мојега, да им помогне.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: *(Добошару)*
Ако су ти добош разбили, имаш глас. Хајде викни.
- ДОБОШАР: Шта да викнем?
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Народе...
- ДОБОШАР: Па овде нема народа. Ко ће ме чути?
- ДОУШНИК: Е јеси будала.
- ДОБОШАР: Будале сте вас двојица. Нећу да се дерем у празно и без плате.
- ДОУШНИК: Надница ће ти бити двадесет пет по голом дупету кад се газде врате.
- ДОБОШАР: Неће се они вратити. Никад.
- МАРВЕНИ
ДОКТОР: Не мудријаши. Понављај за мном: Народе, шири се заразна кожна болест. Јавља се у виду мехурића највише између прстију, затим на грудима, трбуху, бутинама, на полним органима код мушкараца и на дојкама код жена.
- ДОБОШАР: *(Раздере се)*
Народе чувај се шуге... Јебем те, шугави народе!

Овећа зруја хајкача се скућила око њобеснелоџ њса, коме њеку бале из устја. Носе мојике и шинџерске омче како би ухваћили њса. Круџ је све мањи. Међу хајкачима је и Младић.

- МЛАДИЋ: Само пажљиво, полако и безболно. Молим вас чувајте га од повреда. Тихо, не разјарујте га! О несрећни створе, издржи! Помоћи ћемо ти!
- ПАНДУР: Људи, пазите. Опасан је, сад се само притајио. Уморио се и он!
- МЛАДИЋ: Невоља је њега снашла. Тешка болест. Морамо га спасити!
- ПАНДУР: Склоните ову будалу. Бар међу вама има паметних.
- МЛАДИЋ: Не вређај! Ми штитимо ове несрећне створове од људске бруталности и суровости.
- ПАНДУР: Ма штити ти себе. Канда је и тебе беснило докачило!
- МЛАДИЋ: О сачувај боже шта говори. Ако можеш, опрости му!
- Побеснели ѓас је изјурио из ѓомиле хајкача и свом силином насрнуо на Младића. Овај је ѓао на леђа.*
- МЛАДИЋ: *(Бесан од бола и уједа ѓса)*
О, незахвални створе! Бедна животињо! Зар на мене, свога добротвора да насрнеш? О, господе боже, дај ми снаге да издржим, да не пренаглим, да га голим рукама не задавим. Ах, ти пасји сине, што ме уједе, што ми душу затрова... Ох, како боли, боли до чела!
- ПАНДУР: Не кукај! Шта си тражио то си и добио. Нек ти је са срећом!
- МЛАДИ: Проклет био.
- У ѓом су шинѓери набацили омчу на враѓи ѓобеснелом ѓсу. Одвукли су ѓа са ѓрадског шрѓа.*
- МЛАДИЋ: Милост! Тражим милост за несрећног створа. Није он крив, њега је болест нагрдила и омамила. Милост, немилосрдни људи.
- ГРАДСКА
ЛУДА: Нама је суђено, нама је суђено!... Нема нам спаса... Нама је суђено да пропаднемо!

II ЧИН

Градски њр̄ са великим дрвѣѣом-заѣисом на средини. Уочљиве су њри г̀радске инсѣиѣиѣуѣје: оѣиѣина, срески суд и хойел “Срѣска круна”. То је месѣо збивања свих важниѣих г̀радских скуѣова. Окуѣљена је г̀милиѣа г̀рађана коѣа неѣремиѣе слуша иѣѣа Поѣ об-јашњава.

ПОП:

Погледајте горе, у вис браћо! Подигните главе и лице окрените ка њему који вас гледа, иако вам није дато да њега видите. Свеједно он види вас, још више види недела ваша. Види ваше пороке и нечувену благодарност, што му ускраћујете, а према нечастивим исказујете. Велика казна вам се спрема, коѣа и неће бити равна гресима вашим што према њему починисте. Осилили сте се, ни њега, ни себе, ни ближње не поштујете. Одајете се блуду преко сваке мере, скрнавите света места, огрезли сте у пићу, неумерени у јелу. Ни за какав страх, ни молитву не знате. Душу сте затровали и себи и другима, њега забаталили, а тело сте препустили ђаволским насладама. Даће бог да вам се то и на овом и на оном свету вишеструко врати...

(Тајац је на њр̄зу. У даљини заблеји јагње)

Али он велики какав јесте, смиловао се на ваше грешне душе, смиловао се на ово недужно животињско оглашавања, које невино му је ближе но ви сви. Смиловао се и опомену вам шаље. Опомена да он постоји, да мисли на вас и да вас није препустио нечастивом који вас маме и вребају. Широ м отворите очи, ако их тамна скрама није помрачила, као што вам је ум помрачен. Погледајте ова чудеса коѣа су пред вас васкрсла. Погледајте прозоре и стакла на њима и на општини и на судском здању и на овој скаредној кући.

(И заисѣа на сѣаклима се уочавају чудне и фанѣасѣичне комѣозиѣиѣе са ѣреѣознаѣљивим људским ликовима. То је мешавина ѣрљавиѣине и одсјаја свеѣлосѣи).

Ено на оној највећој слици нашег господа Исуса Христа како распет на крсту крвари, ради вас и вашег спасења, а иза њега су незахвални Адам и Ева које изгоне из раја због недоличног понашања. Пуно је светих апостола коѣи проповедају тада и данас веру Христову. А сасвим на врху видите ону звезду коѣа је

рођење у Витлејему најавила... Браћо, сам господ бог се сажалио на вас и ову вам опомену шаље... Велика казна вас може стићи. Могу наићи заразе, неродне године и велика глад да завлада. Могу војске крвничке да вама загосподаре... Народе, браћо, неверне сестре опомените се, дозовите се свести.

(Народ је нећремице загледао у небеса, ѿао на колена и ѿчео да се моли. Пој изговара молићву, народ ѿнавља)

Оче наш, који си на небесима...

Поју ѿрилази униформисани Жандар. Сћроџ је.

ЖАНДАР: Ко си ти?

ПОП: Ја сам божји изасланик.

ЖАНДАР: Мани бога, слаб је он сведок и теби и мени.

ПОП: Не хули!

ЖАНДАР: Ма не разумем те ја. Имаш ли ти неке исправе? Ко те пратио да овде плашиш народ.

ПОП: Моје исправе су моје речи и моје мисли од бога упућене народу.

ЖАНДАР: Много се ти заносиш или рачунаш да ћеш лако од мене да направиш будалу те ме замајаваш. Бирај или да те најурим или да те оплавзим овим пендреком.

ПОП: Сачувај боже шта је од овог народа остало. Са божјим речима се шегачи.

ЖАНДАР: Попе бирај, поново ти кажем јер времена за бадава-даисање немам.

ПОП: Погледај оне иконе на прозору, нек те бар то дозове памети и богу.

ЖАНДАР: Какве иконе, на којим прозорима?

ПОП: Ено, тамо.

(Пој ујре ѿрсћом ѿрема ѿрозорима оћшћине, суда и хоћела)

ЖАНДАР: Шта оне шљапотине. То ти је као проливена сплачина, која се згустила.

ПОП: *(Прекрсћи се у чуду)*

Помози му боже, вид му просветли, јер је обневидео. То су божји прсти учртали теби и овом бесловесном народу за опомену.

- ЖАНДАР: Цабе ти је то, Попе! Теби као да је суђено да мало батина окусиш.
- ПОП: Ко на мене дигне руку, он бога љути. А иконе ће сузе пролити као Исус своју крв.
- ЖАНДАР: *(Угледао је Просјака у ѓомили народа)*
Ти што хлеб стално по вароши просиш, хајде сад га заради! Ено ти стублице, уза зид прислоњене. Скочи на њих и махни крпом преко ових замашћених прозора. Попе, одраћу те од батина, буде ли се ово, што ти трућаш, обрисало.
- Просјак је скочио до сѓублица. Прислонио их и брише.*
- ЖАНДАР: Запни! Јаче, притисни, јаче! Шта их мазиш? Попу подилазиш. Мислиш ако их не обришеш поп ће те благословити. Окани се и попа и благослова! Ја сам ти сад и поп и бог. Мене слушај!
- ПРОСЈАК: *(На сѓублицама се ѓрекрсѓи)*
Опрости боже, што ти трагове уклањам. Али и ти знаш: сила бога не моли. Морам да слушам.
(Брише сѓакла. Она бљесну, ни ѓрага од божјих ликова и икона)
- ПОП: Чувајте се неверници. На вас ће се велико проклетство спуштити. А ни бог ни људи вам неће опростити.
- ЖАНДАР: Гледај, попе, ни трага од твојих божјих трагова.
- ПОП: Браћо и сестре, неверници су завладали земљом, укаљали су све свето и богоугодно. Пљунули су на нашу веру у бога, осакатили су људе, те они не корачају, но бауљају. Господа нису само издали, него и понизили. Нека их браћо, нека неверници владају овом земљом. Господ је на небесима, он све види, чује, памти и кад дође време – кажњаваће... Кажњаваће све невернике редом и по заслугама.
- ЖАНДАР: Попе доста си дроблио, сад завежи! Ђебе под мишку, па за мнош! Ма јок. Напред, а ја ћу за тобом. Али чекај.
(Просјаку)
Ти силази. Ручак си једанпут и ти поштено зарадио. Иди у хотел и на мој рачун – јело и пиће.
- ПРОСЈАК: Разумем! Хвала, господине!
- ЖАНДАР: Поп, а може бити и бог су господа, ја сам ти друг, битанго. марш на јело.

- ПРОСЈАК: Не љути се. Ја слушама и извршавам.
- ЖАНДАР: Народе, видели сте још једну подвалу попа. Хтео је да вас замајава глупостима и измишљотинама... Сад је време да се разиђете и разгласите ову поповску превару.
- МЛАДИЋ: *(Издвојио се из народа)*
Само тренутак, друже!
- ЖАНДАР: Кажи, али журим. Морам овог баксуза да примирим.
- МЛАДИЋ: У праву си друже, он систематски већ дуже време подбуњује народ. Треба га за пример: у апс. Уствари он није сам. Повезан је са конзервативним олошем, коме ми млади не наседамо. Друже, имате нашу подршку да спроведеш то што си и наумио. Ми млади...
- ЖАНДАР: Не залећи се, а твоја подршка ми не значи ништа. Као кад плунеш у мутну реку.
- МЛАДИЋ: Грешиш. Заслепљен си униформом и оружјем за појасом. Кад ти то отму бићеш слаб као пуж голаћ.
- ЖАНДАР: Ко да ми отме. Ти?
- МЛАДИЋ: Народ ће ти отети, само кад се побуни и крене против тебе.
- ЖАНДАР: Али ја штитим народ тим оружјем.
- МЛАДИЋ: Народ може да посумња у тебе.
- ЖАНДАР: Неће. Народ се плаши јужњака и ових што га заглупљују!
- МЛАДИЋ: Народ више верује попу но теби.
- ЖАНДАР: А тако. Значи и ти хушкаш народ против власти и мене.
- МЛАДИЋ: Ти ниси власт, ти си прирепак, паразит који се храни на грбачи власти.
- ЖАНДАР: Бирај речи и не вређај.
- МЛАДИЋ: Не вређам. Говорим истину.
- ЖАНДАР: Твоја истина је са улице, из сокака. Тамо си је чуо и сад је мени продајеш. Муда за бубреге.
- МЛАДИЋ: Не пише ти се добро. Него памет у главу и бирај кога ћеш да слушаш.
(Оде)
- ЖАНДАР: Тебе сигурно нећу.

- ДОБОШАР: Добро ти је рекао. Ја слушам само оног ко ми наређује.
- ЖАНДАР: Откуд знаш да има право да ти наређује.
- ДОБОШАР: Јачи је од мене. Може да нареди батинање или да ми наручи печење, хлеб и вино.
- ЖАНДАР: Јевтин си ти слуга, а и страшљив си.
- ДОБОШАР: Слуга је слуга. Исти смо обојица.
- БАТИНАШ: Је л то мене неко звао?
(*Нагло је уиљрчао*)
- ДОБОШАР: Не дао бог да тебе неко дозива.
- ЖАНДАР: Намећеш се као пасуљ на Божић.
- ДОБОШАР: Изгледа да си се ужелео...
- БАТИНАШ: Сврбе ме дланови, а и тебе одавно меркам.
- ДОБОШАР: Бежи, баксузу! Ни у сну те не видео.
- БАТИНАШ: Отимај се ти колико хоћеш. Али кад ти буде суђено добићеш своје.
- МЛАДИЋ: Тишина. Без препирке. Реда мора да буде. Власт мора да постоји. Од бога је послата.
- СТАРАЦ: Власт је и богу драга, а народ за њом чезне.
- МЛАДИЋ: Без власти нам нема благостања, ни мира међу народом.
- СТАРАЦ: Без власти се ни у лов на препелице не иде. Шта би руски грофови у оноликој земљи без власти.
- Сви на сцени одобравају узвицима: “Тако је!”, “Живела власи”.*
- МЛАДИЋ: Народ бира власт какву и заслужије.
- СТАРАЦ: Бирај народе!
- ДОБОШАР: (*Доиљрчи однекуд*)
Од вас бољих нема. Народе је ли тако?
- СВИ: Тако је! Живели! Добри су!
- СТАРАЦ: У свим преломним тренуцима, а такав је и овај, народ је увек био у праву и непогрешиво је знао којим ће правцем да крене. Још једном смо се уверили у народну мудрост.
- МЛАДИЋ: Ово је револуција!

- СТАРАЦ: Не претерујмо. Ово је мирна промена власти. Народ је протерао оне омражене лопове. Однесе нам злато и девизе и растурише по светским банкама и острвима. На нама је да то све повратимо.
- МЛАДИЋ: Народу да вратимо богатство и благостање.
И један и друѓи су ѓрекидани узвицима одобравања.
- СТАРАЦ: Ово је демократска власт и она мора да ради за народно благостање.
- СКИТНИЦА: *(Сћарцу)*
Оче, оче демократије, а кад ће избори?
- ЖАНДАР: Хоћеш да омастиш брк. Мислиш опет ће агитације, кортешење, чашћавање.
- МЛАДИЋ: Шта ће нам избори. Ми смо демократски избрани.
- ЖАНДАР: *(Скићници)*
Је л ти сад јасно?
- СКИТНИЦА: Не противим се ја, него мислим...
- ЖАНДАР: Много ти мислиш. Не претеруј и обуздај се.
- СКИТНИЦА: А ко ће да чува поља, да спречава пољску штету, да буде пољак.
- ЖАНДАР: Опет ти.
- МЛАДИЋ: Неће бити више пољске штете. Сваки домаћин ће чувати своју стоку, а биће дозвољено и да стока буде пуштена.
- СТАРАЦ: На нама је да бранимо демократију. Народе, ти си власт изабрао и она теби припада.
- ПРОСЈАК: *(Намамљен виком ѓришунђао се)*
А хоће ли бити хране и пића?
- СКИТНИЦА: Не богоради будало. Скрнавиш овај свечани тренутак.
- ПРОСЈАК: Тебе су већ нахранили чим гракћеш толико. Добро си се омастио.
- СКИТНИЦА: А и ти би?
- ПРОСЈАК: Што да не? Власт је ту да мити народ пред изборе.
- СКИТНИЦА: Е, закаснио си. Прођоше избори и без тебе.
- ПРОСЈАК: Како то? А где су кутије, чувари, гласачи.
- ЖАНДАР: Не брсти много, ионако си сумњив.

- БАТИНАШ: За све сумњиве сам ја надлежан. Само нека ми се каже.
- МЛАДИЋ: Да не кршимо наше светле традиције. Двадесет пет по дупету. Само нежније. Ми смо демократска власт...
- Бајџинаш њовали ѡросјака ѡреко дебла, и удари му двадесет ѡејѡ бајџина.*
- ПРОСЈАК: Јебем ти и демократију и власт.
- ЖАНДАР: Марш. Губи се.
(*Ошера Просјака*)
- МЛАДИЋ: Тешко је с народом. Не може се изаћи на крај са њим.
- СКИТНИЦА: Само оштро и постепено. Лећи ће на руду.
- ЖАНДАР: Треба оштро и одједном. Боље нек се народ чеше, а не власт.
- СКИТНИЦА: Чешаће се и где га не сврби.
- ДОБОШАР: Не помињи свраб. Поменуло се, не повратило се.
- СТАРАЦ: Наш народ је мудар и зна да се штити од опачина сваке врсте.
- МЛАДИЋ: Треба га мудро и водити.
- СКИТНИЦА: Сам Бог те је нама послао.
- МЛАДИЋ: Хвала њему и вама... Пред нама је велики посао. Треба средити и унапредити све што је нашем народу потребно. Реформисаћемо народну економију, народну правду, народне затворе, народне судове, све народно. Са нама народ ће живети у извесностима, миру и благостању...
- БАТИНАШ: А бивши лопови, кршитељи људских права, ратно-хушкачи?
- СТАРАЦ: Они су већ у затвору.
- МЛАДИЋ: Њима ће судити сам народ.
- БАТИНАШ: И народ је крив, господару, јер их је трпео, гласао за њих и веровао без резерве.
- СКИТНИЦА: Народ увек гласа за оне на власти. Сад сви гласамо за вас.

- ПЕСНИК: *(Дугокоси, вижљасѿи момак достѿојансѿвеним ко-
раком дође)*
Народ је руља грдна и не верује јој. О њему су лоше
мислили сви наши умни људи. Доказ за то је да никад
није био на власти.
- БАТИНАШ: Тако је. Живео говорник.
- МЛАДИЋ: Ко си ти?
- ПЕСНИК: Песник сам, а по потреби произвођач и трговац
паучином.
- МЛАДИЋ: Шта ти је то?
- ПЕСНИК: Производим сва одличја власти: ауре, химне и орео-
ле. Ништа материјално. Све у сфери људског духа,
части и достојанства.
- СКИТНИЦА: Да ниси ти Јаков?
- ДОБОШАР: Онај што прича бајке?
- ПЕСНИК: Ја сам песник, а име ми није важно.
- ДОБОШАР: Да не проричеш судбину, гледаш у длан или пасуљ.
- ПЕСНИК: Ја живе и смртне производим у бесмртне.
- МЛАДИЋ: А пошто ти то радиш?
- ПЕСНИК: Моја плата је захвалност и памћење народа.
- ДОБОШАР: Слаб си ти, чим ти је цена тако никаква.
- МЛАДИЋ: А имају ли попуст жртве бившег режима? Од њи-
ховог зулума ја сам оћопавио.
- ПЕСНИК: Њима уз бесмртност, ја приде поклањам и моју ве-
личанствену захвалност, ако је примају.
- СТАРАЦ: Приступи онда послу. Хвали, величај и круниши
бесмртношћу. Нек ти је алалом!

III ЧИН

Овећа судница са сџолом за велико судско веће. Пејџорица судија, од којих је један ѓредседник, седи за сџолом. Ту су браниоци и ѓуџиоци. Неколико радозналих ѓрађана седи на сџолицама у ѓросџору ѓредвиђеном за ѓублику.

ПРЕДСЕДНИК: Приступите.

ГРАЂАНИН: Пријављујем се да сведочим.

ПРЕДСЕДНИК: Данас је дан одређен за суђење.

ГРАЂАНИН: Ја сам сведок.

ПРЕДСЕДНИК: Суд тражи окривљеног. Њему се суди!

ГРАЂАНИН: Али ја морам да сведочим. Ви још не знате ко је окривљени.

ПРЕДСЕДНИК: Он ће се сам јавити, а и суд ће га препознати.

ГРАЂАНИН: Има много криваца. Понекад је кривац и цео народ.

ПРЕДСЕДНИК: Не одуговлачите и не заводите нас на погрешан пут.

ГРАЂАНИН: Ту сам да на сва ваша питања одговарам.

ПРЕДСЕДНИК: Шта ви знате?

ГРАЂАНИН: Ја знам све. Нарочито оно што је било, а верујем да знам и оно што ће бити.

ПРЕДСЕДНИК: Почнимо од онога што је било. Шта је у свему томе најбитније.

ГРАЂАНИН: Смрт, господине председниче. Смрт је у свему што је предходило била најбитнија. Њоме се све завршавало и све је почињало. Оно између скоро да и није толико важно. Мада је, можда, и другачије.

ПРЕДСЕДНИК: Чија смрт?

ГРАЂАНИН: Смрт цара Душана.

ПРЕДСЕДНИК: Отада су векови прохујали. То је покривено велом застарелости.

ГРАЂАНИН: Свеједно, али упркос протеклим вековима, остало је неразјашњено под којим околностима је наступила његова смрт. Да ли је била природна или насилна?

- ПРЕДСЕДНИК:** Свака је смрт насиље против живота.
- ГРАЂАНИН:** Али насиље може доћи само по себи као болест или несрећни случај. Ја говорим о насиљу које је последица деловања човека или народа.
- ПРЕДСЕДНИК:** Око смрти сваке крупне личности плету се мистерије. Оне су понекад и произвољне и више говоре о онима које те мистерије проносе, него што говоре о личности или догађају на који се односе.
- ГРАЂАНИН:** Цару Душану је требало само петнаест година да од младог зетског краља постане моћни цар, а опет петнаест година је протекло од те његове неразјашњене смрти до Маричке погибије и смрти цара Уроша Нејаког, како га је народ, запамтио, као и краља Вукашина. Дакле смрти су те које омеђавају и којима почиње.
- ПРЕДСЕДНИК:** Нису само смрти владара.
- ГРАЂАНИН:** Смрт је универзална појава. Само смрт владара има ознаку имена, а смрт која задеси народ је неидентификована, али запамена по последицама.
- ПРЕДСЕДНИК:** Сами сте рекли да је свака смрт последична.
- ГРАЂАНИН:** Свакако. И свака је подједнако болна и опомињујућа. Узмите, поменуту Маричку битку. Није узалуд остао опис њеног одјека. Слушајте:
Ударила мутна и крвава,
Па проноси коње и калпаке,
Испред подне рањене јунаке.
Реч је о реци Марици и српским судбинама. Тачније, о почетку продора Турака и најави великог српског ропства.
- ПРЕДСЕДНИК:** Још је рано за робовање.
- ГРАЂАНИН:** Рано или не, тек ово је почетак турских победа и српских пораза. На дуго, уследиће и Косовски бој и, наравно опет, смрт. Овога пута смрт Лазара Хребељановића.
- ПРЕДСЕДНИК:** Смрт је задесила и турског цара Мурата.
- ГРАЂАНИН:** Али и Милоша Обилића и целе српске властеле.
- ПРЕДСЕДНИК:** Сем Вука Бранковића.

ГРАЂАНИН: А то са њим је тек својеврсна подвала српском роду, који је увек био спреман да неког између себе из пакости оптужи. Род Бранковића ће тек доласком Ђурђа Бранковића, као последњег српског владара, доживети и националну и породичну рехабилитацију. А то ће се десити тек протеком једног века. Једина кривица Вука Бранковића је што је након Косова остао у животу.

Омања судница. За судијским стоолом седи један судија. Пред њим је једини кривац. То је српски лејописац.

ЛЕТОПИСАЦ: Ја сам крив, господине судијо.

СУДИЈА: Не знаш ни зашта си оптужен, а већ признајеш кривицу.

ЛЕТОПИСАЦ: Крив сам у души. Осећам то.

СУДИЈА: Осећање је једно, а чињенице су друго.

ЛЕТОПИСАЦ: Кривица је неважна. Битно је како ми нешто при-
мамо и доживљавамо. Није случајно измишљена
хелија. У њој појединац суочен сам са собом нужно
долази до сазнања или осећања да је крив. Ја сам
своју кривицу доживео као и део народне кривице.

СУДИЈА: Како народ може да буде колективни кривац?

ЛЕТОПИСАЦ: Једноставно: народ у изолацији, ограђен и омеђен
својим непостојећим државним границама мора
посумњати да је нешто крив када је осуђен на
патњу.

СУДИЈА: Значи патња је увек изазивач осећања кривице.

ЛЕТОПИСАЦ: Није само изазивач. Она је узрок. Јер мора да сам
крив када патим, када су ми ускраћени нормалан
живот, храна и ваздух. Да не говоримо о другим
потребама интелектуално-емотивне природе.

СУДИЈА: У којој хелији сте ви били заточени када сте
схватили да сте крив.

ЛЕТОПИСАЦ: Заточен сам био и остао у историји, још више у
народном предању. Оно је нарочито погодно за
бујање митова о сопственој моћи и способности. А
иза тога увек дође и кривица.

СУДИЈА: Јесте ли нешто фалсификовали, изокренули, по-
грешно протумачили?

- ЛЕТОПИСАЦ: Не, само сам погрешан живот водио... Ја нисам летописац по професији. То сам из разлога да бих себи дао већи значај у животу свом и својих су-грађана.
- СУДИЈА: Шта сте ви?
- ЛЕТОПИСАЦ: Ја сам човек без занимања сталне природе, али сам много послова радио у животу. Био сам морепловац, пиљар, марвени трговац, апотекар, пинтер, палир, штројац. Радио сам све оно што ми је долазило под и до руку.
- СУДИЈА: А летопис?
- ЛЕТОПИСАЦ: Нисам писао. Само сам приповедао. По старом српском и епском обичају само сам преносио и премештао с колена на колена.
- СУДИЈА: Шта сте премештали?
- ЛЕТОПИСАЦ: Кад како, али најчешће оне лакше женске.
- СУДИЈА: То нисте навели као посао који сте радили.
- ЛЕТОПИСАЦ: То и није посао. То је задовољство, а некад и изговор. Изговор за нерад и забушавање!
- СУДИЈА: У чему сте грешили.
- ЛЕТОПИСАЦ: У сваком послу који сам обављао грешно сам најмање по три пута. Први пут је то било случајно, други пут из радозналости да ли ћу умети да грешку поновим, а трећи пут да се уверим да грешка неће бити откривена и да нећу бити окривљен. Ја сам истовремено искушавао грех и од њега бежао.
- СУДИЈА: Пошто досад нисте били осуђивани, верујем да никад нисте били откривени.
- ЛЕТОПИСАЦ: Само једном, када сам био при пићу и нисам био довољно обазрив. Али и тада сам успешно доказао да нисам грешник и кривица са казном ме је миошшла.
- СУДИЈА: Памтите ли неке своје грехове?
- ЛЕТОПИСАЦ: Скоро све. Или боље рећи, памтим једну скупину тегабних тренутака у мом животу који су били последица и кајања и гриже савести.
- СУДИЈА: О, па ви сте савестан човек, чим помињете кајање и грижу савести.

ЛЕТОПИСАЦ: Зар бих ја био данас пред вама, да нисам управо не само савестан, већ и одговоран човек спреман да сноси последице за своја недела.

СУДИЈА: Разумео сам да нисте одувек били такви, јер сте говорили да сте били савршени или у заташкавању ваших злочина или у налажењу начина да се као недужан представите.

ЛЕТОПИСАЦ: Погрешно сте ме разумели. Ја сам увек досада био свестан своје кривице. Питање је моје части, успеха и поноса да вас судије надмудрим и да вас уверим да кривица није ни постојала или да јој не дозволим да доплива до ваших ушију и жандарских руку.

СУДИЈА: Онда имате разлога да будете врло поносни.

Ойеџи је њо овећа судница. Заседа велико судско веће, са њеџорицом судија, од којих је један председник. Ту су и браниоци и њуџиоци, неми. Има још неколико радозналих грађана. Одговара Грађанин.

ПРЕДСЕДНИК: Има оних који са Косовским бојем не виде почетак турске владавине и српске пропасти.

ГРАЂАНИН: Пропаст Србије и српског народа се догађала постепено. Деспот Стеван прикупи српске земље и чак нешто прошири земљу. Ступи у савез и пријатељство и са турским султаном Мухамедом и мађарским краљем Жигмундом. Имао је земљу за трећину већу од очеве коме одсекоше главу на Косову. Али ускоро опет зла коб или народна клетва паде. У лову, од капи умре Деспот Стеван. На гробу му оста онај натпис који и болом опомиње на љубав према њему: “О тешко оном ко га виде на овом месту мртва!”

ПРЕДСЕДНИК: Рекосте да сведочите о смрти.

ГРАЂАНИН: Да о смрти као покретачу – почетку и крају. Али је смрт бивала и међаш. Три године после пада Цариграда 1453. умре на Бадњи дан српски деспот Ђурађ Бранковић, а три године после његове смрти надви се мрак ропства над српским народом 1459.

ПРЕДСЕДНИК: Бивале су и насилне и природне смрти. Ви их изједначавате.

- ГРАЂАНИН: Оне су увек биле најава некаквог новог лома и пропасти.
- ПРЕДСЕДНИК: Нечије владарске смрти су значиле успон других владара.
- ГРАЂАНИН: Коб смрти је неизбежна. Она се огласи кад кад тек у наредним коленима и покољењима.
- ПРЕДСЕДНИК: Знам мислите на смрт Карађорђа.
- ГРАЂАНИН: А зашто да не? Нису били безгрешни ни Стеван Дечански, ни Милутин. Постоји велика количина зла коју свака власт собом и невољно зрачи. А највеће је зло њена магична привлачност која опија, заноси и заслепљује све оне који ка њој теже. Било да је освоје или одбране. И та заслепљеност отупљује њихове моралне назоре, да они не бирајући средства хрле ка њој. Прихватају власт као своју суштину, а без ње власти бивају фрустрирана чудовишта.
- ПРЕДСЕДНИК: Јесу ли то оправдавајући разлози, да не кажем олакшавајуће околности? И уколико оне ублажавају пожуду за влашћу?
- ГРАЂАНИН: Оне само објашњавају механизам и технологију успона и пада са власти. Нису ни отежавајуће ни олакшавајуће околности. То су једноставно чињенице.
- ПРЕДСЕДНИК: Ви прилагођавате историју сопственим тезама и претпоставкама.
- ГРАЂАНИН: Да би убио Карађорђа Милош је прибавио сагласност и домаћих и страних моћника од којих је зависио. То убиство су одобрили и црква и ондашњи парламент и све политичке партије, као нешто што је у народном интересу. Да не говорим о Турској која је у том чину – Карађорђевоу убиству видела своју победу. Зар и то није насиље над неким људским законима и обичајима.
- ПРЕДСЕДНИК: Милоша су искупили фермани турског султана.
- ГРАЂАНИН: Али та зла коб власти је прорадила и он је протеран, а онда је главом платио његов син Михајло у Кошутњаку. И кад је изгледало да Обреновићи дефинитивно силазе са власти јавља се Милан, са својом неславном владавином.

ПРЕДСЕДНИК: Крунисан је за краља.

ГРАЂАНИН: Српска историја је пуна смрти и крви, али не заостаје ни по лакрдијама. Трудноће и лажни порођаји су водили и мотивисали оне официре који у рану мајску зору искасапише тела Александра Обреновића и Драге Машин. Тај крвави почетак српског двадесетог века је задуго обележио српску историју и судбину. Долазак Карађорђевића на власт се није могла правдати њиховом неумешааношћу у злочин. Познато је да су београдске улице одјекивале од узвика “Србија-Република”, која се потом преобратила у монархију.

ПРЕДСЕДНИК: Ваше сведочење о томе да је смрт најчешће била крај и почетак неке владавине и нове политике није доказана нарочито у погледу промена политике.

ГРАЂАНИН: Па то никад и није био главни циљ. Најчешће то је био пропагандни трик који је имао за циљ да окаља претходну врхушку и да створи заблуду и илузију да долазак нових властодржаца значи долазак правде и благостања.

Ойеџи је ѿо омања судница. За сѣолом судија-ѿојединац. Пред њим је кривац: Лейѿиѿсац.

ЛЕТОПИСАЦ: И јесам врло, врло поносан, господине судијо. Тoliko је ваших колега остало беспослено у мом случају. А ја сам тријумфовао слободом и правда је била на мојој страни.

СУДИЈА: Признајем да сте ме збунили. Говорите о правди и о прикривању у исти мах.

ЛЕТОПИСАЦ: Чудим се вашем несхватању. Правда је била на мојој страни, јер никад нисам изведен пред суд, а време је потирало, а не прикривало. Сва моја недела и злочини тонули су у недођију заборава, јер су била савршено изведена.

СУДИЈА: Ви добро знате да нема савршено изведених дела, која не би била откривена.

ЛЕТОПИСАЦ: Ја сам вам живи сведок, да цео мој живот који је пун грехова и законских преступа до дана данашњег јесте неоткривен.

- СУДИЈА: Ви сте феномен, јединствен случај у теорији и пракси судске власти.
- ЛЕТОПИСАЦ: Не. Ја сам уметник. Ја сам свако своје дело довео до перфекције. А свака перфекција ужива дивљење, а не судски прогон. Она је предмет људског поштовања, а не презрења. Народ презире оно зло, које као прљавштину среће на сваком кораку.
- СУДИЈА: И сад одједном, за мене неочекивано, отварате карте и откривате све своје грехове.
- ЛЕТОПИСАЦ: Ја их не откривам, јер они више не постоје. Појело их је време и потонули су у заборав. Ја листам албум у коме су они.
- СУДИЈА: И то листање чините са поносом.
- ЛЕТОПИСАЦ: Како да не. Сличан сам клоуну или оном који хода по разапетој жици, испод које зјапи амбис. Клоуну се смеју благонаклоно, а ходачу по жици потајно завиде, стрепећи за његов могући пад.
- СУДИЈА: Чујете и смех и плесак.
- ЛЕТОПИСАЦ: У исти мах! И имам осећање надмоћи као кад преврнем шупље и оловом пуњене тегове те на кантару закинем. Пиљарски то је по која десетина грама, али кад сам марвену праксу радио и по коју десетину килограма живе сточне мере. Е па кад се то помножи више пута добије се лепа количина зарађених пара.
- СУДИЈА: Украдених, хоћете да кажете.
- ЛЕТОПИСАЦ: Не дај боже! Да су ме ухватили и открили превару била би крађа. Овако то је чиста зарада. Знате: само риба у мрежи је уловљена.
- СУДИЈА: То је као са препелицама. Ловац лови, али највише ужива у песми препелице у житу која је остала неуловљена.
- ЛЕТОПИСАЦ: Лов на препелице је игра на срећу коју воле илузионисти. Ни мањег плена, ни већег задовољства. Никад нисам волео ту забаву.
- СУДИЈА: А љубав?

ЛЕТОПИСАЦ: Љубав и сву њену страсност сам најбоље упознао док сам се бавио апотекарским послом и морепловством. Никад се нисам више зарицао на верност, оданост девојкама, нарочито у лукама за које сам знао да се у њих више никада нећу вратити. И сад осећам слани укус суза на мојим образима, а и цепови су ми пуни увојака косе. Не могу ни да замислим количину туге и бола које сам иза себе оставио.

СУДИЈА: Са апотеком је то бивало чедније?

ЛЕТОПИСАЦ: И чедније и уносије. Увек је почињало са малим количинама, потребним за безопасне дозе. Потом је повећавана количина у зависности од жеље за брзином ефекта и циља који се желео. Да, као што претпостављате почињало се са безазленим, а завршавало са најподмуклијим.

СУДИЈА: Говорите о лековима.

ЛЕТОПИСАЦ: Говорим о лековима који су то у малим количинама, иначе су прави, правцати отрови. И говорим о несрећним, напуштеним и ојађеним женама које су тиме неговале своје љубавнике, али и повређене сујете. Признајем, било је и случајева да су купци били мушкарци. Али врло ретко. Жене су као тровачи у великој предности. И заиста сам им захвалан на невиђеном степену дискреције и марљивости у примени мојих савета и упутстава за што ефикаснијем дејству.

СУДИЈА: Ви сте их саветовали?

ЛЕТОПИСАЦ: У највећој тајности и високом степену међусобног поверења.

Сада је био једна просторија – судска дворана. Сивојене су овећа и омања судница. Декор и у једној и у другој је непромењен, као и распоред личностии. На левој страни заседа велико судско веће, а на десној је судија-појединац. Пред њима су Грађанин и Лејојисац.

ПРЕДСЕДНИК: Наша два процеса постају чудно испреплетена, као да се међусобно поклапају. Повремено се сусрећу, повремено разилазе.

ГРАЂАНИН: Ја сам сведок.

ЛЕТОПИСАЦ: Ја сам крив.

- СУДИЈА: Јесте ли вас двојица у сродству? Да нисте браћа близанци?
- ГРАЂАНИН: Ја имам много браће и сестара расутих по свету. Неке и не познајем.
- ЛЕТОПИСАЦ: Ја немам никога под капом небеском. Зато и смем да тврдим да сам крив, уверен да никога ни у шта не упетљавам. Са рођацима никад нисте на чистом. Увек им нешто дугујете.
- ПРЕДСЕДНИК: Говорили сте о правди и благостању који су обећавани народу кад год је долазило до смене власти.
- ГРАЂАНИН: Народ је то више неговао као илузију, да му буде лакше. Уосталом сви бивши владари су били злотвори и лопови. Пљачкали су и народ и злато, које су у полугама или доларима тезаурисала по далеким острвима. Уз то су били диктатори и узурпатори народних права. Такву слику су стварали новодошавши о оним претходним.
- ПРЕДСЕДНИК: А смрт?
- ГРАЂАНИН: Смрт је била најблагодотворнији алиби за бивше владаре. Неки су знали све у животу да ураде на време. Па чак и да умру. Један нарочито.
- СУДИЈА: Помињали сте висок степен међусобног поверења.
- ЛЕТОПИСАЦ: Како да не. Моји савети су били драгоцени и у погледу количине и у погледу рокова и термина. Све је то ишло у прилог ефикасности деловања отрова. И онако како се народ неосетно трује лажима, тако су мужеви и љубавници тровани лековима, пардон, отровима. Тело је само попуштало и клоњавало под систематичним дозама и редовним употребама.
- ГРАЂАНИН: Исто је бивало и са народом. Кад су га лажи опиле и учиниле се истинитим народ би у њих поверовао и успоставио би се тај нужни степен међусобне зависности између грађана и власти. И једна и друга страна би зазирала од противника и опстојавали би у равнотежи страха и међусобних подвала.
- ЛЕТОПИСАЦ: Опет је то налик на лов не препелице. То је лов у коме нико не добија, нити ико губи.

- СУДИЈА: То је значи виртуелна игра, у којој је све непознато, а ништа се и не тражи.
- ЛЕТОПИСАЦ: Лов на препелице је најплеменитија страст руске господе која је живела у својим летњиковцима који су били окружени вишњевим воћњацима. Они су најрадије из спорта и страсти упражњавали лов на препелице. О како то лепо звучи: Лов на препелице. Уосталом зар би узалуд Тургењев, Чехов, па и Буњин тако заносно писали о лову и препелицама.
- ПРЕДСЕДНИК: Ваше сведочење о смрти владара је остало у општим ознакама.
- ГРАЂАНИН: Нормално, јер је реч била само о ономе што се догађало у прошлости. Сачекајте будућност.
- ПРЕДСЕДНИК: Ви сте и видовити? Предвиђате будућност?
- ГРАЂАНИН: Ја не предвиђам. Ја знам узрочне појаве које доводе до нужног циља.
- ПРЕДСЕДНИК: А циљ је?
- ГРАЂАНИН: Смрт, наравно смрт, господине председниче.
- ПРЕДСЕДНИК: Чија?
- ГРАЂАНИН: Још је рано да о томе говоримо. Сачекајте!
- СУДИЈА: Ваша неверства и тровања су конкретне природе. Резултат су искушавања нашег несигурног правосудног система и жеље да се наругате правди.
- ЛЕТОПИСАЦ: Разумем вас, господине судијо, јер вам је сујета повређена. Зато тако и говорите. На месту које би било непристрасно ви бисте могли ђа изразите дивљење савршенству моје методе. Уосталом у једно можете бити сигурни – Ваша супруга никад није била код мене. Па онда будите бар спокојни са те стране и на тај начин ћете бити непристрасни.
- СУДИЈА: А ви познајете моју супругу?
- ЛЕТОПИСАЦ: И супругу и љубавницу. Обе су ми веома блиске.
- СУДИЈА: То већ постаје опасно по вас. Откуда сте ви у дослуху са њима. Имате ли ви посебну службу која шпијунира нас судије. Морате се суочити са тим да вас ја тек могу оптужити.

Нагло на сцену сѿиуи Одрѿанац, неодређених година и намера. Сам се ѿредсѿави. Пийом је и храбар.

ЖИВОТИЈЕ: Њега не можете оптужити, уважени судијо. Мене, Животија, можете. Јер сам ја главни кривац.

СУДИЈА: Откуд ви овде? Шта хоћете и шта тражите.

ЖИВОТИЈЕ: Правда ме је привукла и дозвола својим звуком. Ја осетим где ње нема и зато хитам да јој помогнем. Хоћу зато ја да признам и да затражим казну за моје кривице.

СУДИЈА: Познајете ли овде присутног?
(Покаже на Лејѿојисца)

ЖИВОТИЈЕ: Само из виђења. Иначе познато ми је да се издаје за песника и да је склон разним лагаријама. Виђао сам га по вашарима с јесени.

ЛЕТОПИСАЦ: Протестујем. Дотичног нисам никад видео и он о мени не зна ништа.

ЖИВОТИЈЕ: Само ти протестуј. А можда бих могао и ја, јер сам у његовим лажним хвалама које је ширио по околини препознао неке моје оригиналне мисли и дела. Јер ја сам творац великих кривица са којима сам спреман да се суочим.

ЛЕТОПИСАЦ: Завист га прождире, чим чује моје заслуге, за моје успехе.

ЖИВОТИЈЕ: Ти си митоман и лажов. Ја сам талентован да умишљене подухвате изведем некажњено до краја.

ПРЕДСЕДНИК: (Грађанину)
Да ли сте спремни да сведочите и у овом случају?

ГРАЂАНИН: Овде сведочење није потребно. Они сами признају.

ПРЕДСЕДНИК: Признање није довољно. Оно често може да замагли прави злочин. Потребни су докази које, можда, ви можете да изнесете.

ГРАЂАНИН: Само им ви дозволите, а они ће већ избрбљати и оно што не желе да кажу, јер је њихова сујета савршених злочинаца безмерна.

ЛЕТОПИСАЦ: Грешите, грађанине, јер сте површни и немате храбрости да нас следите у нашем тајном делувању. Пардон, рекао сам у множини. Мислим само на себе.

- ЖИВОТИЈЕ: Ви можете правити свакакве конструкције. Ја имам само један проблем који се више не може отклонити.
- СУДИЈА: У чему је проблем?
- ЖИВОТИЈЕ: Ја сам закаснио, те су ови процеси добијали и добили друкчије токове од оних којим би природно текли да сам био присутан од почетка.
- СУДИЈА: Изволите исправите оно што мислите да се може исправљати.
- ЖИВОТИЈЕ: Основна грешка је што нисте утврдили идентитет и оног што сведочи и онога који признаје, наводну кривицу. А ви сте као судећи људи то морали да знате. Једноставно да осетите. Они нису позвани ни да сведоче, ни да се самооптужују. Ја то знам.
- СУДИЈА: Имате доказе за то што тврдите?
- ЖИВОТИЈЕ: Доказ сам ја и мој живот. Ја сам благовремено кренуо овамо са југа украденим авионом. Али кад сам био на домаку ваше вароши нестале ми горива и ја сам морао да се вратим и да се сналазим другим превозним средствима.
- СУДИЈА: Где сте се вратили?
- ЖИВОТИЈЕ: На југ одакле сам и пошао. Летелица је сад летела као једрилица, јер је имала просечен коридор... А имао сам и других сметњи.
- СУДИЈА: У ваздуху?
- ЖИВОТИЈЕ: Не на копну. Пресретоше ме терористи. Отворише паљбу на мене као непознату особу. Срећом зрна су била светлећа, а ноћ тамна те сам њихове рафале прескакао са лакоћом. И то ми је одузело доста времена и допринело мом закашњењу.
- СУДИЈА: Добро, манимо се тога. Шта имате да исправите у процесима који су поодмакли у свом току.
- ЖИВОТИЈЕ: Све! Све бих занемарио и почео од почетка.
- СУДИЈА: Чијег почетка?
- ЖИВОТИЈЕ: Па мог наравно. А све је почело једног раног пролећа. Тада сам помно проучио литературу која се тицала пољопривреде и повећања приноса. Нарочиту пажњу ми је привлачила литература о узгоју лубеница. Желео сам да ту постигнем светске резултате. И успео сам у томе.

ПРЕДСЕДНИК: Молим вас да се не расплињавате. Отишли сте на споредне теме.

ЖИВОТИЈЕ: Никако, господине председниче! Све је у блиској вези. Дакле, помно проучивши ставове и тековине агротехнике, тога пролећа засејем бостаном цео свој посед.

СУДИЈА: Која је то површина?

ЖИВОТИЈЕ: Па целокупно имање, а површина је више стотина хектара. Да, у праву сте и више од тога. Узео сам неку земљу и у закуп. Семе сам увезао из Италије, све сам хибрид. А онда сам применио своја научна сазнања. Још пре ницања земљу сам испрскао специјалним раствором, формуле мени познате, а вас да не замарам. Ускоро су и биљке никле. Понављао сам прскања и ђубрења. Половином маја вреже су процветале, најбоље пчеле у ројевима и опрашише жуте цветиће и после две-три недеље поље се забели од приметних младих лубеница. Половином јуна стигоше прве зреле. Ниједна није била мања од десет килограма. Вреже се беху склониле иза крупних лубеница. Почесмо бербу. Неке су и по два берача износила... Али тек тада настадоше муке. Нисмо имали довољно радне снаге, ни трактора и приколица да изнесемо све лубенице на пијацу. Радили смо даноноћно и одвозили товари. Ускоро преплависмо брдима лубеница све пијаце у околним варошима и селима. Цене спустисмо, а како је пристизао нови род почесмо да поклањамо. Грађани беху одушевљени, а бостанције из других села очајни. Њихове гомиле су трулеле, а наше су преко ноћи обнављане новим и свежим лубеницама... Речју бостанције-конкуренти пропаше. На пијацама је долазило и до свађе и батина између мојих продаваца и оних других. Те јесени се дуго осећао задах иструлелих лубеница са варошких пијаца, али нам народ сит наших лубеница то није замерио. Ето крив сам за пропаст свих сремских и моравских бостанција. Али ја сам хтео да докажем предност примене науке у пољопривреди, а не да наудим комшијама.

СУДИЈА: Неспорно је да сте своју конкуренцију уништили на нелојалан начин.

- ЖИВОТИЈЕ:** Хтео сам да им докажем колико су глупи. Али сељак ко сељак, док не искуси не може да му докажеш. Отада се више нисам бавио унапређењем пољопривреде. Прешао сам на сточарство.
- СУДИЈА:** Да ли је наука опет била по среди?
- ЖИВОТИЈЕ:** Не. Желео сам да стабилизујем нашу текстилну индустрију, за коју сам чуо да је западала у велику кризу.
- СУДИЈА:** У вашем подухвату видим црте патриотизма. То не могу да доведем у везу са неком вашом кривоцом.
- ЖИВОТИЈЕ:** Кривица је дошла сама по себи. Ја сам се годинама спремао за овај подухват. Неговао сам и куповао овце и створио сам стадо од неколико хиљада грла најквалитетнијих расних сорти или пасмина како је то уобичајено да се каже у овчарству. Овце сам напасао поред реке и на оближњој планини. Имао сам најбоље чобане и псе чуваре, тако да ми људи ни вукови не могадоше никакву штету да нанесу.
- СУДИЈА:** Значи посао је кренуо. Јагњад, млеко, сир...
- ЖИВОТИЈЕ:** Ништа од тога. Вуна је била мој узвишени производни циљ. Вуна као сировина која ће препородити нашу текстилну индустрију. Али није било све како сам ја испланирао, мада је у почетку изгледало не може бити боље. Невоље су почеле када су овце ошишане и сирова вуна, још неопрана саденута у пластове поред реке. Наиђоше незапамћене кише и после седам кишних дана река набуја, понесе све оне пластове неопране вуне и за дан све то довуче у дубоку клисуру где се вуна закачи за врбе и тополе и друго растиње и потпуно зајазри реку, која се надошла изли узводно и поплави десетине села, рушећи куће и давећи стоку људи.
- СУДИЈА:** А вуна?
- ЖИВОТИЈЕ:** Ено још се вију праменови и повесма низ реку и по пољу. То сам чуо од ретких пријатеља, које сам после сретао далеко од завичаја из кога сам пред разјареном руљом побегао главом без обзира.
- СУДИЈА:** А стадо?

- ЖИВОТИЈЕ:** Подављена стока поче да се распада, скупише се јага гавранова, а несносан смрад лешина испуни долину и растера преостале људе. Још и сада осећам тај смрад, а верујем и ви с времена на време. Ја се у завичај више не враћам не од страха пред казном која би ми следовала, већ због пустоши која у њему завлада тада и остаде до данас.
- СУДИЈА:** Ниједан од тих подухвата нисте извели сами. Имали сте помагаче? Је ли вас неко подстрекао?
- ЖИВОТИЈЕ:** Нико под белим богом. Све сам ја то сам измислио и спровео. Имао сам раднике које сам ја поштено плаћао, а они поштено одрађивали свој посао. Нису они ни слутили какву сам ја ујдурму са лубеницама или вуном смишљао. Уосталом ја сам желео све најбоље, а тек касније је то на зло излазило.
- СУДИЈА:** И увек сте добро желели?
- ЖИВОТИЈЕ:** Увек, господине судијо. Тако је било и у политици. Мотивација су ми били поштени и честити циљеви. Избори на пример: Увек су се кандидовали најгори људи. Уосталом зар бисмо дошли до тога да су најгори и у власти и у опозицији. Ја сам настојао да спречим где је то било могуће, чим осетим некога како хоће међу одборнике, посланике или не дај боже међу председнике и министре, ја само обелоданим кога и када је за колико покрао или слагао, када се одао курварлуку и пијанчењу. Оцрним га да га ни мајка рођена не би помиловала, а камоли народ гласао и он пропадне на изборима. Али нисам увек успевао. Доста њих ми се и провукоше и ето ти – таква и таква и позиција и опозиција.
- СУДИЈА:** Насупрот вашим племенитим намерама стајало је или неразумевање околине или штете и зло великих размера.
- ЖИВОТИЈЕ:** Управо тако. Ето прошлог лета насели се рој стршљенова у комшијину шталу. Све они најкрупнији онако златасти и добро подгојени. Изуједаше пола села, наста помор и цика недужних људи и деце. Више нисам могао да поднесем јауке и плач изуједаних. И преко ноћи, кад су се сви слегли

унутар оног њиховог саћа налик на клобук, ја на дугачку мотку намотам крпе, које добро натопим нафтом и запалим. Сукне пламен и ја ону мотку гурнем у сред њиховог, стршљеновског гнезда. Наста такав зуј да сам се побојао да то налећу они млазњаци са бомбама. Ускоро под у штали се зацрни. Али пламен са крпа сукну увис међу греде и дохвати суву детелину коју је комшија саденуо на шталски таван. Пожар букну и у тили час све претвори у згариште. Окретох се и појурих. Тек тада чух вриску, клетве и псовке комшијине и његових укућана. Побегох главом без обзира. Касније су ми описивали шта је све у том пожару изгорело, Неки рекоше пола села, а неки су тврдили како је изгорело цело село, а било је кажу и мртвих.

- ПРЕДСЕДНИК:** Колега, злочин овог човека или боље речено злочини овог човека превазилазе ваше компетенције. Њему мора судити велико судско веће.
- СУДИЈА:** Важна је казна која ће му бити изречена, а не суд који ће је изрећи.
- ЖИВОТИЈЕ:** Господо, ја сам крив и умам да одмерим степен своје кривице. Она спада међу оне највеће. На вама је да је ви само договорно изрекнете. Ја ћу је прихватити. Морам при том да истакнем један услов: Казна мени изречена не сме бити блажа од величине моје кривице.
- МЛАДИЋ:** *(Који се однекуд из народа љубије међу судије)*
Народ мора да се пита и револуционарна правда мора бити задовољена. Ми смо будни чувари светлих револуционарних традиција нашег народа и сви злочинци и народни непријатељи морају бити кажњени. Нарочито они који су се истицали и сарађивали са претходним диктаторским режимима...
- ЖИВОТИЈЕ:** Не лупај младићу, као мокра сукња по голој гузици. Ко тебе шта пита. Ја сам најбоље знам колико сам крив и шта ми следује. Хоћу највећу казну.
- МЛАДИЋ:** На смрт! На смрт! На смрт!

Неочекивано дойле уйишиани народ ѿрихвайи ѿролу и ѿоче да скандира: “На смрѿ! На смрѿ! На смрѿ!”

МЛАДИЋ: Тако је народе. Живела револуција! Живели револуционари!

ЖИВОТИЈЕ: Хвала вам, браћо! Народе, алал ти вера!

МЛАДИЋ: Не улагуј се, протуво и лопужо! Народе, не дај да те завара!

Народ ѿојача скандирање” “На смрѿ! На смрѿ! На смрѿ!”

ЖИВОТИЈЕ: Браћо и сестре, саслушајте ме последњи пут. Нема казне која би била равна мојим злочинима. Мене треба прогнати међу мртве, у сам пакао...

МЛАДИЋ: (Са неојисивим одушевљењем)
У Хад, у Хад, у Хад...

Народ ѿрихвайи скандирање: “У Хад!” Одјекну ѿри ѿуцња.

ГРАДСКА

ЛУДА: (Дојрчи исјред)

Ми пропадамо народе. Убише председника.

Народ и даље скандира: “На смрѿ!” и “У Хад!”

ГРАДСКА

ЛУДА: Убише председника, чуј народе!

 ЕПИЛОГ

ДЕВОЈКА: *(Сама)*
 Знала сам. Морала сам да га изгубим, јер он ни сам себе није штитио. Бојао се, а хтео је да влада. Није ми жао што сам га изгубила као господара. Жалим за њим као љубавником. Ипак сам ја била заљубљена у њега. Али свеједно. Излечићу се ја од бола за њим. Оно што изгубиш, као да ниси ни имао.

Скићница и Добошар улазе разговарајући.

ДОБОШАР: Вратио си се.

СКИТНИЦА: И зец се враћа, где се окотио. А нисам ни Јакова нашао.

ДОБОШАР: Нека тражи он тебе. Бајке заборави. Данска и Немачка су далеко.

СКИТНИЦА: Лако је теби. Воде те кроз живот и господаре тобом.

ДОБОШАР: Немам више газда, а и добош ми је разлупан.

СКИТНИЦА: Јесу ли на службеном путу или на одмору?

ДОБОШАР: Народ их је најурио.

СКИТНИЦА: Једне најурио, друге изабрао. Ти ниси упућен.

Зачује се лавез њаса. Галама, одјекну и неки далеки љуцањ. На сцену уиљрче два одрјанца. Иза њих с љушкама "на гошовс" Жандар и Младић, који је хром. Два одрјанца су љрејознајљиви ликови из љрвож и љрећеж чина. То су Кмеј и Пољак, који су били љррушени у Грађанина и Лејојисца.

ДОБОШАР: То јуре бесног пса.

ЖАНДАР: Бесан си ти.
(Одрјанцима)
 Марш напред, лези.

Одрјанци дисциплиновано леђну.

ОДРПАНЦИ: Ми смо невини.

ЖАНДАР: Не изазивајте судбину. Стрпљење ми је на крају.

БАТИНАШ: То мене опет неко дозива.

ЖАНДАР: Јесу ли ови били твоје муштерије?

ОДРПАНЦИ: Нисмо! Нисмо! Нисмо!

ЖАНДАР: Вас не питам.

БАТИНАШ: Однекуд су ми познати. Је л признају?

ОДРПАНЦИ: Ми нисмо криви.

БАТИНАШ: То знам. Сви исту песму певате.

ЖАНДАР: Признање или мучење? Бирајте.

ОДРПАНЦИ: (*Ђуџе*)

Баџинаш ѿриђе одрџанцима. Почине мучење. Одрџанцима су руке везане на леђа. То ѿраје једно време. Одрџанци јаучу, ѿроклињу и ѿсују.

ДОБОШАР: Станите. Оставите их.

ЖАНДАР: Ко си ти да заустављаш истеривање правде и признања. То су опасни зликовци и завереници.

ДОБОШАР: То су моје газде. Браћа – Кмет и Пољак. Они су владали и ја сам био у њиховој служби.

ЖАНДАР: Какав слуга, такви и господари. Олоши и сецикесе.

ДОБОШАР: Ако се не бојиш Бога, бој се њих. Они ће ти доћи главе.

ЖАНДАР: Они? Ови лопови, лажови, тровачи народа.

ДОБОШАР: А зар су твоје садашње газде боље?

БАТИНАШ: Још ми нису допали шака. Кад то буде – видећемо.

ЖАНДАР: Признајете ли што овај лупета? Јесте ли браћа.

ОДРПАНЦИ: (*Бојажљиво*)
Јесмо.

ДОБОШАР: Чуо си. Бери кожу на шиљак.

ЖАНДАР: Па шта ако су браћа. Они су организована банда за вршење криминалних радњи. Како видим и ти си у то уплетен.

ДОБОШАР: Браћо, будите разумни. Они су се вратили.

ЖАНДАР: Своје дупе спашаваш. Не носе они власт на опанцима, па да увек иде са њима и да им се покорава.

СКИТНИЦА: Сачекајте, не журите. Проверите.

БАТИНАШ: Шта да проверавам. Ја знам свој посао.

ДОБОШАР: Ти чеш први да се улагујеш и чешеш. Слушајте. Јеси ли ти Кмет?

ОДРПАНАЦ: (*Збаци са себе дроњке*)
Ја сам Кмет.

ДОБОШАР: Јеси ли ти његов брат? Пољак.

ОДРПАНАЦ: (*Збаци са себе дроњке*)
Ја сам Пољак, чувар поља и Кметов брат.

- ДОБОШАР: *(Лукује)*
Нисам ли вас упозорио?
- СКИТНИЦА: Ја сам вас одмах препознао.
- БАТИНАШ: Газда, ниси заповедао, па сам као заведен ћутао.
- КМЕТ: Нека вам због незнања буде опроштено, а нисте се много ни огрешили о нас. Опраштамо вам јер нисте знали шта радите и шта говорите.
- ПОЉАК: Грешиш брате, а и много си милостив.
- КМЕТ: На победницима је да праштају. Они су кажњени незнањем и сада нека се кају.
- ПОЉАК: Још не знаш да ли су приступили нашој партији.
- ДОБОШАР: Ја нисам био ни у једној странки.
- СКИТНИЦА: Ишао сам за једнима што су делили хлеб и месо око Божића.
- БАТИНАШ: Никог нисам батинао у име партије.
- КМЕТ: Сви лажете, продане душе. Али ви за друго и нисте. За лаж и послушност сте однеговани.
- ПОЉАК: Такве смо их ми створили.
- КМЕТ: Да не губимо време... Вратили смо се јер сте ви то желели. Вратили смо се ради вашег спаса, ако спас за вас постоји.
- ПОЉАК: Јужњаци су вам се уселили у куће. Децу су вам најурили, а жене милују и дању и ноћу. По гробљу пишају, у манастире сатерују стоку. Почео је да се скупља народ. Које из радозналости, које под бичем Жандара који их догони.
- КМЕТ: Је л тако народе?
- НАРОД: Тако је. Тако је. Јесте и горе.
- КМЕТ: Треба да се бранимо. Ми хоћемо да изградимо високу кулу, са осматрачницама на све четири стране. Да осматрамо одакле нам долазе непријатељи и са те стране да се бранимо. Ми то можемо и умемо...
- ДОБОШАР: Народе, чуј: вратили су се они о које смо се огрешили... Од данас сви на кулук – по десет надница по глави и да градимо кулу, па докле стигнемо да наставимо, да не станемо... Чуј, народе... Ловостај је прошао, дозвољава се лов на препелице.

КРАЈ